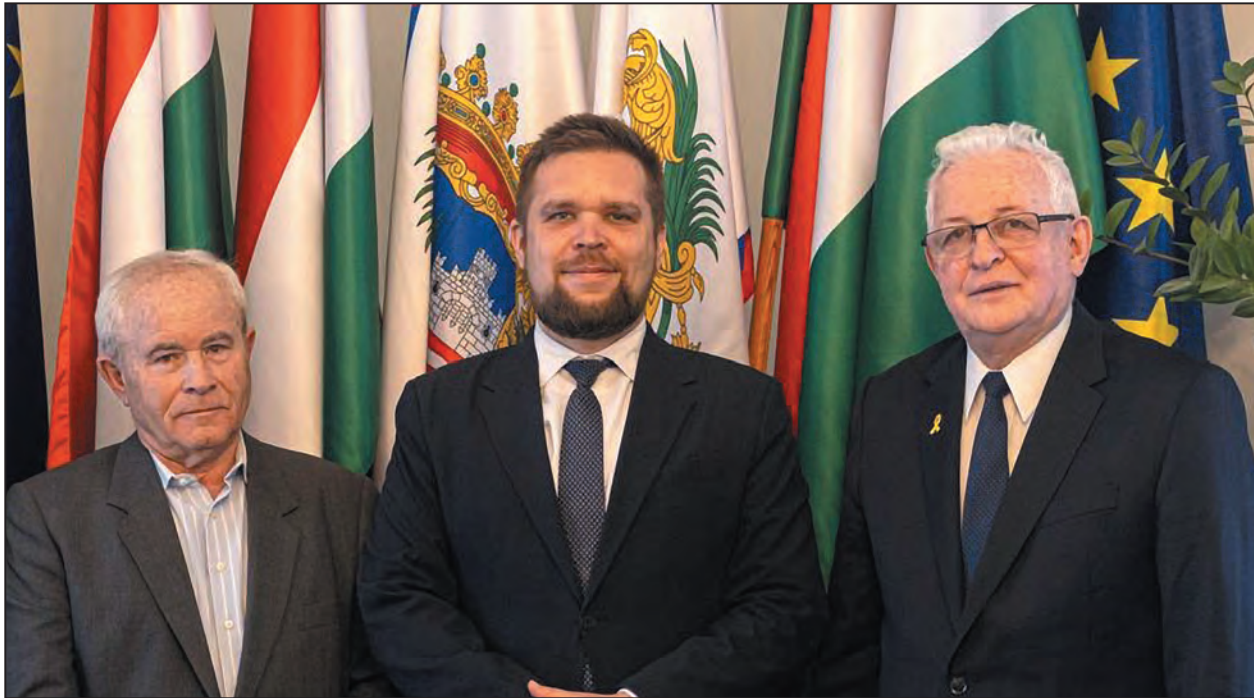


Emlékhelyről és múzeumról egyeztetett dr. Grósz Andor Győrben



Villányi Tibor, Pintér Bence, dr. Grósz Andor

A közelmúltban **dr. Grósz Andor**, a Mazsihisz elnöke Győrbe látogatott **Pintér Bence** polgármester meghívására. A találkozón részt vett **Villányi Tibor**, a helyi hitközség elnöke is.

A megbeszélés során a felek áttekintették a város gazdasági és kulturális fejlődésében jelentős szerepet játszó zsidóság gazdag történelmét. Egykor mintegy 5500 zsidó polgár élt itt, két közösségben – neológ és ortodox hagyományok szerint –, ám a második világháború tragikus fordulatot hozott számukra. 1944-ben túlnyomó többségüket Auschwitzba deportálták, ahonnan csupán töredékük – mintegy tíz százalékuk – tért vissza.

A város vezetése fontosnak tartja, hogy méltó módon állítson emléket a mártíroknak. Pintér Bence polgármester támogatásáról biztosította egy új emlékhely létrehozását, amely Győr egyik frekvenciált pontján kap majd helyet.

A találkozón szó esett egy másik fontos projektről is: az egykori neológ hitközség menházában a kormány és a Mazsihisz támogatásával, a helyi hitközség és a HDKE aktív közreműködésével múzeumot alakítanak ki, amely a helyi zsidóság történetét mutatja be.

Dr. Grósz Andor és Villányi Tibor a megbeszélést követően meglátogatta a temetőt is, amely vidéki viszonylatban is jelentős méretű, jól karbantartott és gondozott. Itt található Magyarország első, a holokausztot követően emelt zsidó emlékhelye, amelyet 1947-ben avat-

tak fel Tildy Zoltán köztársasági elnök jelenlétében.

A látogatás végén a Mazsihisz elnöke köszönetet mondott a polgármesternek a magyarországi zsidóság iránti elkötelezettségéért, valamint a hitközség tagjainak, akik fáradhatatlanul ápolják a közösség történelmi örökségét, és aktívan dolgoznak a

zsidó élet fennmaradásáért a városban.

A találkozó előremutató és építő jellegű volt, megerősítve azt a szándékot, hogy a múlt ne merüljön feledésbe, és a helyi zsidó közösség öröksége méltó módon megőrződjön a jövő generációi számára.

Zucker-Kertész Lilla

Zeitler Ádám lesz a Lauder-iskola új főigazgatója

A Lauder Javne-iskolát fenntartó alapítvány kuratóriumának döntése értelmében a 2025/26-os tanévtől az iskola főigazgatója **Zeitler Ádám** lesz – jelentette be **Horányi Gábor** jelenlegi főigazgató a lauderese közösségnek küldött levelében.

Horányi Gábor megemlíti, hogy Zeitler Ádám 15 éve sikeres vállalkozó a magánoktatásban, a Milestone Intézet egyik vezetője, alapítója. A Lauderben ez a harmadik tanéve. Jelenleg az OR-ZSE rabbi szakának, valamint doktori iskolájának hallgatója.

Képzettsége, személyisége, tapasztalata egyaránt tökéletesen harmonizál mindazzal, amit a Lauder jelent mind pedagógiai szempontból, mind a közösség zsidósága szempontjából – írja Horányi Gábor, hozzátéve: Jó szívvel bízom rá az intézményünket, s boldog vagyok, hogy lehetőségem lesz őt tanácsadóként támogatni és céljainak megvalósítását segíteni.

A vezetőváltást Horányi Gábor maga kezdeményezte, mivel idén betölti 65. életévét. Az igazgató nem távolodik el teljesen az iskolától, 2027 júniusáig az új vezető mellett marad, segítve a folytonosságot. Ezt követően pedig amennyiben szükséges, emelt szintű fizikaoktatást, illetve tehetséggondozást vállalna, valamint a csillagvizsgáló és a Laokoön projekteket vinné tovább.



Zeitler Ádám

Fotó: Streer Dani / ZsiFi / Bálint Ház

Dr. Kivovics Péter lett a Frankel elnöke

Tordai Péter februári halálát követően új elnököt kellett választania a Frankel Leó úti körzetnek. Az időközi szavazásra a budai közösség választásra jogosult tagjaiból 149-en mentek el. Az elnök mellett új elöljárókat és küldötteket is választottak – írja a BZSH honlapja.



Dr. Kivovics Péter

A Frankel új elnökévé **dr. Kivovics Péter** címzetes egyetemi tanárt, a SOTE Fogászati és Szájsebészeti Oktató Intézetének divízióvezető-helyettes főorvosát választották.

Az elöljáróságba újonnan dr. Kivovics Péter, **Nógrádi Roland** és **Vilesek Péter** került be, míg küldöttek **dr. Darányi András** és dr. Kivovics Pétert választották meg.

Gratulálunk és sok sikert kívánunk!

Közlemény

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) tiltakozik ellene, hogy ismét magas állami kitüntetésben részesülhetett Takaró Mihály író, irodalomtörténész és Döbrentei Kornél író, költő, publicista.

Az Orbán-kormány által az antiszemitizmus ellen meghirdetett zéró tolerancia elvével ez teljes mértékben ellentétes.

Nem találunk magyarázatot arra, hogy ezt a két antiszemita embert miért kellett 2025-ben is kitüntetni. Azt ugyanis nem fogadjuk el, hogy a munkásságuk alapján megérdemlik. Nem, nem érdemlik meg.

Miképpen a magyar kultúra sem ezt érdemli.

Kitüntetések

Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter a március 15-i nemzeti ünnep alkalmából állami kitüntetéseket és miniszteri elismeréseket adott át Budapesten. A Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült **Kiss Henriett**, a Mazsihisz Rumbach Sebestyén utcai zsinagógájának igazgatója a Rumbach – Együttélés Háza projekt kialakítása és megvalósítása érdekében végzett, elkötelezett munkája, valamint közösségépítő tevékenysége elismeréseként; **Neumark Zoltán** zongoraművész, korrepetitor, az OR-ZSE Judaisztikai Tanszékének művésztanára, a Haverim klezmerzenekar vezetője példaértékű zenepedagógusi pályája, valamint nemzetközi szinten is jegyzett előadóművészi és korrepetitori munkássága elismeréseként.



Neumark Zoltán és Kiss Henriett

A március 15-i nemzeti ünnep alkalmából magas színvonalú művészi munkájáért Erzsébetváros legmagasabb művészi elismerésében részesült **Bíró Eszter** énekesnő, színésznő, gyermekkönyvíró, a Mazsihisz művészeti vezetője.

A hetedik kerület önkormányzata a Pro Arte Erzsébetváros díjat azoknak az egyedi művészeti életpályával rendelkező alkotóknak, illetve a művészet bármely területén figyelemre és elismerésre méltó tevékenységet végző személyeknek, intézményeknek, művészeti csoportoknak, szervezeteknek alapította, akik Erzsébetvároshoz kötődően kiemelkedő, megbecsülést kiváltó, értéktelítő művészeti tevékenységet folytatnak, alkotómunkát végeznek, maradandó értéket teremtettek; tevékenységükkel Erzsébetváros művészeti értékeinek gyarapításában, hazai és külföldi megismertetésében elvülhetetlen érdemeket szereztek; a kerület művészeti sokszínűségének fejlesztéséért tevékenykednek; a jövő művészeinek oktatásában, képzésében vagy a művészek támogatásában meghatározó, nélkülözhetetlen szerepet töltenek be.



Bíró Eszter az elismeréssel

Fotó: Facebook

Díszpolgár lett Lakner bácsi

Az 1893-ban született Lakner Artúr – avagy Lakner bácsi, ahogyan mindenki hívta – posztumusz díszpolgári címet kapott a március 15-i nemzeti ünnep alkalmából a VII. kerületben. Húsz évig működő **gyerekszínházában** olyan gyerekekből nevelt nagy színészeket, mint **Ruttkai Éva**, **Zsolnai Hédi**, **Galambos Erzsébet**, **Harkányi Endre**. Utoljára a kecskeméti gyűjtőpályaudvaron látták: gyerekeknek játszott a sínek mellett, mielőtt elhurcolták.

Lakner Jakab foltozószer és **Krausz Róza** fiaként született zsidó családban. Összesen 14-en voltak testvérek, akikből 10-en maradtak életben. **Lakner Artúr** az első világháborúban a fronton szolgált. 1916. november 12-én Budapesten, az Erzsébetvárosban feleségül vette a nála három évvel idősebb **Wollner Ágnes**t. 1919-ben a Corvin filmgyár dramaturgja, 1924-ig a filmgyár intézője. 1924-től **Charlie Chaplin**, **Harold Lloyd**, **Buster Keaton** némafilmjeinek egyéni humorú magyar felirataival tűnt fel. 1926-tól a Royal Apollo filmszínház vezetője, 1937-ig mind a Royal Apollo, mind a hozzá tartozó hét premiermozi igazgatója. Írt színpadi műveket, zenés gyermekdarabjait főleg a Vígyszínház mutatta be. Itt 1930–1938 között tartott állandó gyermekelőadásokat. *Edes Mostoha* című gyermekoperettjéből 1935-ben filmet írt. 1935. november 3-án a Magyar Mozgóképszínházi és Filmipari Tisztviselők Országos Szövetségének társelnöke lett.

1935 novemberében a Magyar Film Iroda műtermében elkezdték az első magyar szinkron elkészítését, ahol az alkotók dramaturgnak kérték fel. Az ő feladata volt, hogy a *Négy és fél muskétás* című film német szövegét magyarra igazítsa. A *Hőféherke* című **Walt Disney**-film hét törpéjének nevét (Tudor, Vidor, Morgó, Szende, Szundi, Hapci és Kuka) ő találta ki. A Fészek Klub örökös tagja volt.

1944-ben zsidó származása miatt behívót kapott a Röck Szilárd utcai gyűjtőtáborba. Orvosoktól próbált igazolást szerezni, hogy a szíve nem egészséges, de a felhívott jó barátok letették a kagylót... Az utolsó hír Kecskemétről érkezett róla: beszállásra várva a marhavagonba, a sínek mellett az elhurcolásra összegyűjtött gyerekeknek játszott. Ezután Németországba vitték, ahol nyoma veszett. A Budapesti Központi Járásbíróság 1945. március 15-ei dátummal holtá nyilvánította.

Talán legfontosabb hagyatéka az 1944-ig működő Lakner Bácsi Gyermekszínháza, melynek története az 1920-as évekre nyúlik vissza. Lakner Artúr, a mozigépezésből lett író, műfordító, mozi- és színi-rezidens ekkor ébredt rá, hogy a gyermekek személyiségfejlődésére milyen rossz hatással vannak azok a filmek és színházi előadások, melyeket nekik szánunk a felnőttek. Társulatának állandó otthona sosem lehetett, de büszkén fogadta be a Vígyszínház, a Vidám Színpad, a Fővárosi Operettszínház és a Goldmark Színház.

A posztumusz díszpolgári cím indoklása szerint Lakner Artúr neve egykor fogalom volt, hisz talán a legfontosabb korosztályt karolta fel, és történeteket írt nekik. Nem a harcokról, a kegyetlenségről, az erőszakról, amiről akkori világuk szólt, hogy ne ez legyen a modell számukra. Nem ijesztő rémtörténetek-re, hanem saját életükből vett epizódok, események bemutatására van szükségük, a szeretet, a barátság és az önzetlenség fogalmának megismerésére. Színházában olyan gyerekekből nevelt nagy színészeket, mint **Ruttkai Éva**, **Zsolnai Hédi**, **Galambos Erzsébet**, **Harkányi Endre**.

Krausz Éva nyolcvan éve előfizetője az Új Életnek

Krausz Éva nyugalmazott főiskolai tanár évtizedeken át megkerülhetetlen szereplője volt a hazai gyógy-pedagógiai életnek. Nemrégiben vette át jubileumi oklevelét annak emlékére, hogy 70 évvel ezelőtt diplomázott. Most abból az alkalomból beszélgettünk vele, hogy az idén 80 éves lapunknak Krausz Éva a kezdetektől, azaz 80 éve az előfizetője.

– **Minek köszönheti az Új Élet, hogy ilyen hűséges olvasója?**

– Ez nekem olyan természetes, hogy ilyen kérdés eszembe sem jut. Része lett az életünknek, soha fel sem merült bennem a gondolat, hogy lemondjam.

– **És megvan az eddigi összes példány?**

– Dehogyan! Én nem vagyok efféle rendszerező alkat. El szoktam ajándékozni, annál is inkább, mert kettőt kapok! Egyet az előfizetésem miatt, egyet pedig Kardos Laci szokott nekem hozni, Kardos rabbi fia. Nagyon szeretem mindkettőjüket, régóta közel állnak hozzám.

– **Vallásos családban született? Ezért volt fontos az Új Élet már a kezdetektől?**

– Mi nem vallásos család voltunk. A nagy ünnepeket megtartottuk, de sem kóserság, sem semmi ilyesmi nem volt. Nálunk szabad levegő volt odahaza, az apámnak voltak keresztény barátai, János-napkor, mert-hogy János volt, meghívták névnapot ünnepelni, és a szüleim is meghívták hozzánk a nem zsidó barátait egy jó maceszgombóclevésre.



De amikor hatévesen iskolába kezdtem járni, az anyukám azt mondta, hogy ha valaki lezsidóz, rúgjak bele. Ennyi volt az én identitás-nevelésem.

– **És kellett rúgni?**

– Kellott. Az egyik osztálytársam, egy kislány azt mondta nekem, hogy büdös zsidó. Nem haragudtam rá különösebben, de belerúgtam. Nem is érdekelt a dolog, szóval otthon el sem mondtam. De behívták az anyámat az iskolába, és mondta a pedagógus neki, hogy nem is érti, ez a jó kislány miért rúgott bele egy másikba. Az anyám megkérdezte tőlem, hogy mi történt, mire azt mondtam, hogy az osztálytársam

büdös zsidónak nevezett. És akkor az anyám, aki nem volt egy jámbor ember, azt mondta a pedagógusnak: hát akkor rendben, mert a rúgást én tanácsoltam neki. És ezzel a dolog el volt intézve. Egyébként éppen az ilyen témák érdekelnek az Új Életben is! Amikor a lap szót emel a rejtett és a nyílt antiszemitizmus ellen.

– **Miről olvas még szívesen?**

– Szeretem a könyvismertetéseket, a kulturális témájú cikkeket. És ha már itt tartunk, örülnék, ha a Kardos rabbi írna egy jó vitriolos cikket az ATV-ben nemrég bemutatott szombatfogadásról. Ilyet nem szabad csinálni, mint amit ott előadtak. Én már lassan százéves vagyok, nagyon jól tudom, hogy a szombatfogadás a családoknál meghitt, halk, békés, intim ünnep. A szombatot kivételes esetben meg lehet szegni. Emlékszem, egyszer fogatfos gyerekekkel voltunk a Frankelben egy bár micvón, és mivel az egyik fiú nem tudott lépcsőt járni, Verő Tamás beindította a liftet. Ez természetes és emberi. De azzal, amit az ATV-műsorban a kamera előtt csináltak, nem értek egyet. Az ilyesmi ellen szót kell emelni az Új Életben.

– **Tehát Kardos rabbi legyen a szerző?**

– Igen, mert neki minden írását szeretem a humora miatt. Egyszer egy holokausztünnepségen azt mondtam neki: milyen kár, hogy nem vagyok vallásos, különben megengedném, hogy maga temessen. Mire azt válaszolta, hogy ezzel nem mondtam neki nagyot, hiszen Zuglóban vagyunk, itt neki kell temetni...

– **Említette a beszélgetés elején, hogy el szokta ajándékozni az Új Életet. Kinek?**

– Az orvosomnak.

– **Ha zsidó, akkor ez természetes.**

– Nem! Az orvosom vallásos katolikus. És nagyon szereti a lapot. Még fiatal ember, 50 éves, és ő az Új Életből ismeri a zsidó világot. De tudja, hogy milyen cikkeket kellene még?

– **Milyenek?**

– Amik erőt adnak, hogy ne féljenek a zsidók. Nem kell hosszú cikkeket írni belterjes dolgokról, a hosszú cikkeket már el sem olvassák az emberek. De azt elolvassák, ami az életünkben most is fontos. Engem például idegesít, ha azt kérdezik tőlem, hogy nem félek-e az Új Életet járni. Hát szörnyű volna! Szörnyű volna, ha megint olyan idők jönnének, amikor félni kellene ilyesmi miatt. Az új elnöknek, Grósz Andornak abban igaza van, hogy nem avatkozik bele a politikába, ne is avatkozzon bele. De azért nem kell a kormányon olyan sokszor dicsérni. Elég évente egyszer.

K. Zs.

Különös sorsok, egyedi dokumentumok a holokausztgeneráció hagyatékából

Az elmúlt négy évtized helyi muzeális örökségvédő munkálatainak eredményeként széles körben köztudottá vált, hogy Balassagyarmathoz kötődik az egyik legrégebbi – hat évszázadig visszanyúló – magyarországi diaszpóra. Ez a közösség az egyetemes zsidó és a magyar nemzeti kultúrtörténetben egyaránt jelentős szerepet töltött be – sajnálatos módon csak a 20. század közepi barbár nagyipari népiertásig.

Az Ipoly menti minján tagjai közül a nyolc évtizeddel ezelőtti vészkor-szakot mindösszesen 136-an éltek túl. Ők, az életben maradtak csupán 7-8 százalékát tették ki a tragédia előtti helyi népességnek. A pusztítás következményeként 1984-re, a holokauszt 40. évfordulójára már az Ipoly menti háláchikus hitélet is a múlt homályába merült. Ami pedig az egykor nemzetközi jelentőségű kehila torzóvá tett történelmi hagyatékának őrzését, kutatását illeti: sajnos azzal évtizedeken át nem foglalkoztak tényleges jelentőségéhez mérten sem magánszemélyek, sem városi közgyűjtemények. Az értékek és emlékek rohamos eltűnésének és elkopásának korszaka volt az 1950 és 1980 közti időszak.

E történeti hiátust érzékelve, a Palóc Múzeum történész muzeológusa az 1980-as évek második felétől – intézményi munkatervében is rögzítve – feladatául tűzte ki a helyi zsidó művelődéstörténeti archívum alapjainak lelkésztől a megkezdett munka konkrét értéktérmentését látva, a rendszerváltás utáni évektől kezdődően Balassagyarmat önkormányzata – más települések számára is példamutató módon – ezen nemes célkitűzés legfőbb mecénásává vált, és az maradt a mai napig. 1993-ban – rövid „társkeresés” után – egy helyi holokausztútló, néhai **Kertész (Klein) István** akarataiból és pénzéből 1992-ben létrehozott nonprofit civil szervezeten keresztül kezdte el megvalósítani a támogatást.

Mindezek után Auschwitz felszabadulásának 80. évfordulója idején joggal merülhetett fel a kérdés a tisztelt olvasóban: valójában mi is a helyzet mostanság a *gyarmati zsidó archívummal*? Nos elmondható, hogy napjainkra már szakmai körökben is országosan elismertként tartják számon e helyi muzeális jellegű értéktárát, amely – különösen fotódokumentációját, publikációit (tanulmányok, könyvek stb.), tudományos ismeretterjesztő közszereplését tekintve – az egyik leghitelesebb vidéki gyűjteménnyel rendelkezik. (Nem mellékesen, a világ minden irányából gyűjtött értékeiből építkezve, 2000 óta egy magának szintén országos elismertséget kivívó Kiállítóterem is működik.) Az alábbiakban e muzeális értéktár helyi kincséi közül egy különös élettörténetbe engedjük bepillantani a tisztelt olvasót.

Kondor Miklós 1894-ben született Balassagyarmaton egy kohén családban, és éppen 80 esztendővel ezelőtt, 1945. március 19-én hunyt el Budapesten. Mint a monarchiabeli aranykor idején oly sok magyarországi zsidó család nemzeti érzésűvé (is) vált ifjú férfiai, ő is a katonatiszti pályát választotta élethivatásául. A világháború kitörésének idejére elvezette a Wiener Neustadt-i császári hadirepülő iskolát. Kikerült a frontra, ahol a 29. repülőszázad kötelékében szolgált berepülő pilótaként, főhadnagy rangban. Két alkalommal súlyosan megsebesült, az olasz fronton lelőtték, fogásba esett, ám onnan kalandos módon megszökött. Újra frontszolgálatra kérte magát. Hősiességét az arany Signum Laudis hadiékítménnyel, továbbá számos más magyar katonai kitüntetéssel ismerték el.

Az első világháború végén – ekkor már az iglói géppuskás alakulat hivatásos tisztjeként – az 1919. január 29-i helyi ún. csehkiverés idején szülővárosa, Balassagyarmat főlészabeditásának egyik katonai kulcsszereplőjévé vált. Az ő alakulata döntötte el annak a sajátos civil harci eseménynek, a központi kormányzat utasítása ellenére kitört helyi kisantantellenes fegyveres népfelkelésnek a végkimenetelét, melynek következtében a „trianoni határ menti folyó” déli oldala, a korabeli Nógrád megye székhelyével, Balassagyarmattal egyetemben, 1920 után végül mégis Magyarország része maradhatott. (Ez volt az ún. civitas fortissima, a legbátrabb város története 1919-ben, a Károlyi-kormány idején.)

Az első világháború után – tisztí hivatásának végzése mellett – élte mindennapi életét. Az 1920-as években Budapesten családot alapított. Az esküvő színhelye a Dohány utcai zsinagóga volt. Az 1944. október 15-i nyilas hatalomátvételt követően a fővárosban bujkált, így élte túl a vész-korszakot. A sors kegyetlen ironiája, hogy az a *mindent túlélő hős*, aki két világháború poklát megjárta, továbbá megélte Budapest 1945. február 13-i felszabadulását, a sötét, vizes pincékből végre napfényre jutva, tüdőgyuladást kapott. Mindössze néhány napig élvezve a lidércek nélküli új életet, 1945. március 19-én elhunyt.

Majdán Béla

Elkezdődött...

Vandál kezek elpusztították Kellner Istvánné emléktábláját



Nemzeti ünnepünkön, március 15-én este 8.05-kor eddig ismeretlen tettesek kalapáccsal és vésővel összetörték az 1944-ben Szigetmonostorról elhurcolt és elpusztított **Kellner Istvánné**, valamint a holokauszt összes áldozatának tiszteletére a Kossuth téren felállított emléktáblát. **Molnár Zsolt** polgármester az ügyben azonnal büntetőfeljelentést tett, aminek eredményeképpen a rendőrség a tanúk kihallgatásával megkezdte a nyomozást, írja a *Szigetmonostor.hu*. Egyszerre annyit lehet tudni, hogy a bűncselekmény elkövetésének idején két fekete ruhás személyt láttak a Kossuth térről távozni. Kérünk mindenkit, akinek bármilyen információja van a lehetséges elkövetőkről, jelentkezzen a rendőrségen vagy a polgármesternél! Az ügyvel kapcsolatban Molnár Zsolt polgármester megdöbbenésének adott hangot, hogy településünkön ilyen antiszemita indíttatású bűncselekmény megtörténhetett. A BTK hatályos rendelkezései szerint amennyiben az elkövetők rendőrkézzé kerülnek, akár letöltendő börtönbüntetést is kaphatnak.

A vandalizmusnak áldozatul esett emléktáblát az önkormányzat állította fel még 2024 júniusában Kellner Istvánné emlékére, aki a Kossuth tér egyik házában élt, míg el nem hurcolták 1944 júniusában előbb az óbudai gettóba, majd onnan Auschwitzba.

Bárdos Márta (1929–2025)

Bárdos Márta holokausztútló volt. Tizenöt évesen nővérével, Évával a csepeli posztógyárba menekült meg, míg szüleit deportálták, és ők nem éltek túl a lágert. Márta katolikus és református gyermekintézményekben, majd a pesti gettóban vészelte át a vész-korszak hónapjait.

A felszabadulás után leérettségizett, majd orvosnak tanult. Szemorvosként évtizedeken át a Honvédkórházban dolgozott, lelkiismeretes és segítőkész szakemberként. Férjét, dr. Fehér Eleket fiatalon elvesztette, két fiuk született, unokája és három dédunokája gyászolja.

Nyugdíjazása után is tíz évig rendelt, majd életét a holokauszt emlékeztetének megőrzésére szentelte. Interjúkat adott, dokumentumokat gyűjtött, és aktívan részt vett megemlékezéseken. Különösen fontosnak tartotta, hogy a második és harmadik generáció is továbbvigye az emlékezés felelősségét.

Egyik utolsó nyilvános szereplésén még a Honvédkórházban szerzett emlékeiről mesélhetett a dr. Kerek Andrea által vezetett PÁZSIT körben, mely eseményen dr. Grósz Andorral, a Mazsihisz elnökével beszélgetett. Otthonában érte a halál néhány nappal 96. születésnapja előtt. Szakudására, emberségére és elhivatottságára mindig emlékezni fogunk. Legyen neki könnyű a föld!

Emlékol dal



TAGDÍJAS KÖRZET, NEM NYUGDÍJAS

Rabbi vagyok, tanár és pszichiáter – mondja Radnóti Zoltán Lágymányoson

– Vidéken vagy Budapesten érezte jobban magát?
– Ez provokatív kérdés, és a válasz politikus lesz. Mindkettőnek megvan a saját varázsa. Nagy élmény volt Miskolcon rabbinak lenni. Előfordult, hogy egyetemista barátaimmal elmentünk egy pubba, ahol felismertek, és rabbi úrnak szólítottak. Miskolc nem az a tipikus vidék, de az emberek közvetlenebbek és sokkal segítőkészebbek. Ha nem volt meg az imádkozáshoz szükséges tíz fő, bármikor telefonálhattam valakinek, hogy jöjjön le és segítsen ki minket. Itt, Pesten viszont sokkal jobb az infrastruktúra, lehet „nagyüzemben” építkezni, forrásból is jóval több van, és az emberek jobban igénylik a vallást, mint vidéken.
– A helyi médiát felhasználják körzetük népszerűsítésére?

– Többször is készítették már interjút velem a kerületi újságban, és a Budapesti 7 Napban is szerepeltem már. Úgy érzem, szeretnek az emberek. Kuriózum számukra, hogy rabbi vagyok. A XI. kerületi önkormányzattal és Molnár Gyula polgármester úrral is nagyon jó a viszonyunk, rendszeresen felkérnek beszédet mondani, ha valamilyen avatásra, átadásra kerül sor. Jóban vagyok a többi pappal is, akár a környéken, akár a városban.

– Mekkora zsidóság él a kerületben?
– Nehéz ezt megbecsülni, de nem sokan. Itt van Budapest legfiatalabb zsinagógaépülete, amely 72 esztendő, és a zsidótörvények közepette avatták fel. Ez lett a későbbi TIT-székház. A háború után még egy ideig működtek itt rabbik, de nem sokáig. Az ötvenes évek után már abszolút nem. A politika el akarta sorvasztani ezt a környéket, és részben sikerült is: szépen lassan megszűnt a mindennapi minján. A rákosista, majd kádárista hatalomnak nem tetszett a kerület polgári és összetartó zsidósága. A mostani TIT-székházban lévő zsinagógát először államosították, aztán eladták, 1966-ban ezért egy kis családi házba költözött át a kile, amely szép lassan beolvadt a budai nagy körzetbe, és annak lágymányosi alkörzeteként működött tovább.

– Minek a hatására váltak szét?
– Radnóti Zoltán hatására *(nevet)*. Ha nem váltunk volna le, akkor Verő Tamás személyében a saját sógorom lett volna a főnököm. Egy év alatt sikerült elintéznünk Halmos Gábor elnök úrral, hogy újra önállóak legyünk, saját költségvetéssel. A BZSH lágymányosi körzete kapcsán mindenképpen meg kell említeni Szepesi Hugót, aki hosszú évtizedekig a vállán vitte ezt a közösséget. Csúpan 10-20, főként idősebb bácsi járt le imádkozni, akik közül sokan egymással még jiddisül beszéltek. Zártan működtek, nem volt chanukkából, talmud-tóra, nagy közösségi programok. Csak ima és kidus.

– Ez volt a múlt, de mi a helyzet a jelenel? Csak a kerületből, Budáról, vagy máshonnan is vannak híveik?

– Mivel Magyarországon szabad rabbiválasztás van, természetesen jönnek máshonnan is. Ma már ők vannak többségben. A Nagy Fuvaros utcából is követett vagy 8-10 lelkes ember. A szervezőmunka kezdeteként megjelentünk a helyi és a felekezeti médiában, és – amit nagyon fontosnak tartok – elindítottuk saját talmud-tóránkat és héberoktatásunkat. Ma már van gyermek héber, felnőtt héber kezdő és haladó szinten, gyermek és felnőtt talmud-tóra, gyermek-istentisztelet, Misna és előimádkozás-oktatás, illetve előadások a zsidó hagyományról. Ezenkívül van egy „betérisi kurzusunk” is. Hamar hírt ment, hogy itt milyen sok rendezvényt látogatható, és elkezdtek más kerületekből is jönni az emberek. Van egy saját és nagyon színvonalas honlapunk, a zsinagoga.net, sok adattal, képpel, vallási cikkekkel és döntvényekkel. Még a péntek esti áldások is rajta vannak. A tanítást nagyon fontosnak tartom, mert szerintem a mai zsidóság legnagyobb problémája a tudatlanság.

– Az előbb említette, hogy a körzetbe érkezésekor főként egymáshoz szokott idősekből állt a kile. Ön viszont egy lendületes és határozott elképzelésekkel rendelkező ember. Hogy fogadták?

– A többség nagyon örült. Volt, aki azt mondta, hogy „ez túl sok nekem”, néhány ember el is ment a zsinagógából. Részben személyes konfliktusok miatt, de ilyenek mindenhol előfordulnak. Tény, hogy az én stílusom is van mit finomítani, de azért már sokkal jobb és finomabb, mint pár éve. Az elmúlt években türelmesebb, hajlékonyabb és megértőbb lettem.

– A TIT-székház visszavételén nem gondolkodtak?
– Arra sajnos nincs pénzünk, teljesen vissza kellene alakítanunk. 2005-ben viszont ott volt az első széderesténk, több mint 200 vendéggel, és ami nagyon nagy dolog: a háború után mi rendeztük az első ilyen eseményt Újbudán. Azóta az FMH-ban tartjuk, mert a TIT-székházban már

nem férünk el. Az egyre növekvő érdeklődés miatt építünk a zsinagóga mellé egy könnyűszerkezetű termet, a Szepesi-termet, Szepesi Hugó bácsi emlékére. Nagyjából 40-50 ember fér el benne, itt tartjuk a kidusokat.

– Honnan volt pénz a bővítésre?
– A hívek adományából, a Mazsihisztől és különböző pályázatokból. Előbb-utóbb meg kell tanulnia a hazai zsidóságnak, hogy önfenntartóvá tegye körzeteit. Nem lehet mindig csak a Mazsihisz emlőin csüggeni. Csak arra nem gondolnak, hogy mi lesz akkor, ha nem lesz többé állami támogatás. Sokan nem gondolkoznak előre.

– Az ön által vezetett körzet meg tudna élni saját híveiből?

– Igen, ittlétem első évétől kezdve egy szimbolikus összeget, havi 500 Ft tagdíjat szedtünk. Voltak, akik felháborodtak ezen, pedig ingyen semmit sem adnak! Pénzbe kerül a kidus, az új padjaink, amelyeket meg lehetett venni pusztán bekerülési költségért. Cserébe rájuk írtuk az adományozók nevét. Majdnem minden pad „elkelt”.

– Hogy lehet adakozásra bírni a híveket?

– Nem adakozniuk kell, csak legyenek tagok. Ha van egy körzetnek száz passzív tagja – ez mondjuk 30 családot jelent –, és befizetnek 500 forintot egy hónapban, az összesen 50 ezer forint. Ebből már kijön egy spórolós rezszi és egy szerény kidus ára. Mondjuk a rabbi és a kántor fizetése már nem. A tagdíjon felül más anyagi hozzájárulást nem kérünk, például – sok más körzettel ellentétben – a Tórához való felhíváskor én sosem kérdezem meg a híveket, hogy mennyit adakoznak. Ennek ellenére mindig kapunk felajánlásokat.

– Hány fizetős tagjuk van?

– Nálunk a hitközségi eljárók megválasztásakor csak azok szavazhattak, akik meglebegették a nyugtát tagdíjuk befizetéséről. 80-an jöttek el azok közül, akik rendszeresen fizetnek. Összesen 100 fizetős tagunk lehet, ami nagy szó, még pesti viszonylatban is. Velük mindennapi kapcsolatban vagyunk, és mindig mozgósíthatók.

– A tagság nagyobb részét ismerte már korábban is?

– Nem, egyáltalán nem ismertem. Egyrészt volt egy mag, 10-15 ember, és ugyanennyien jöttek még velem. Érdekes, hogy a tagság passzív része – akik csak nagyobb ünnepekkor jönnek – inkább a korábbi ismerősöimből áll. A többség másoktól, ismerősöitől, barátaitól hallott rólunk. Sok önkéntesünk van, akik segítenek a sábbati terítésben, a terítők elmosásában. És mindezt örömből csinálják.

– Azon rabbik közé tartozik, akiket a vallásos zsidóság köréből nagyon sokan szeretnek, de legalább ennyi kolléga irigylés, mivel sikerült egy élő és aktív közösséget felépítened. Mi a titka?

– A személyes példamutatás. Amikor idekerültem, néhányan „Tesco-rabbinak” gúnyoltak, mivel mindent én csináltam a közösség háza táján. Ma is így látom magamat: amellet, hogy rabbi vagyok, pszichiáter, tanár, és néha még halottmosdató is.

– Körleveleiből kiderül, hogy van egy erős irodalmi vénája is. Könyvírásról nem gondolkodott?

– Amikor elkerültem a VIII. kerületből, egy hónapig nem volt állandó zsinagógám, és mindig más helyen voltam. Ezeket a leveleket azért kezdtem el írogatni, hogy tájékoztassam érdeklődő barátaimat, éppen melyik zsinagógában leszek. Három és fél éven keresztül heti rendszerességgel, blogszerűen írtam le gondolataimat, ma már kicsit ritkábban. Könyvet írni nincs időm, de a híveim születésnapomra összeállítottam egy könyvet internetes leveleimből.

– Hogyan támogatják a körzet tagjait?

– Az előljáróság döntése alapján megnyitottunk egy szociális alapot, és hónapról hónapra anonim módon támogatjuk rászoruló tagjainkat. Közösen döntjük el, hogy kit.

– Ez tehát egy gazdag körzet?

– Nem gazdag, nem szegény, önálló. Ugyanis anyagi helyzetétől függetlenül mindenki be tudja fizetni azt az 500 forintot. A második legfiatalabb körzeti elnökünk van, és a vezetőség is nagyrészt fiatalokból, egyetemistákból áll. Hiszek benne, hogy meg lehet szólítani a fiatalokat.

– Milyen terveik vannak?

– Szeretnénk egy szinttel bővíteni zsinagógánkat, és nagy álmunk egy saját mikve. Tudjuk, hogy Pest közepén van egy nagyon szép rituális fürdő, de legyen egy Budán is, hogy ne kelljen utazgatni a híveknek. Mert van rá igény. A mikve minden zsidó közösség alapja, nem olyan nagy dolog felépíteni.

(2008)

SZIP

Közgyűlés az ortodoxiánál

Ádár hó 7-én emlékezünk meg Mózes születésének és halálának évfordulójáról. Az ortodoxia idén is ekkor tartotta éves közgyűlését, amelyen **Herczog László** elnök üdvözölte a megjelenteket, külön a vendégeket, **Feldmájer Pétert** és **Streit Sándort**, a Mazsihisz és a BZSH elnökeit, valamint **Grósz Andort**, a közösség jó barátját.

Az elnök beszámolt a vezetőség munkájáról, az eredményekről és a nehézségekről, az ortodoxia feladatairól: kóser húselállítás, mikve biztosítása, az iskola és a szeretetotthon fenntartása. Öröm, hogy 17 gyerekkel működik a megújított óvoda, talán a kicsinyek jelentik az utánpótlást. A Hanna este 10-ig várja vendégeit, és ellátja az iskolát, a Városmajori Idősek Otthonát. Két imaházban – a Kazinczyban (Dob utca) és a Dessewffyben – reggel-este imádkoznak, a Visegrádi és az Alma utcában, valamint a Teleki téren sábeszkor fohászok. Mindegyik helyen kidust tartanak szombat délelőtt. Reméli, hogy a nehézségek ellenére összefogással, segítséggel minden intézményt működtetni tudnak a továbbiakban is, ha lehet, még magasabb színvonalon. Az iskolában intenzív tanulás folyik **Sugár Sári** vezetésével, a Városmajorban a **Vencel** házaspár vette át a vezetést. Köszönetet mondott minden munkatársának áldozatkész tevékenységükért.

Flór Ferenc főkönnyvelő ismertette a hitközség anyagi helyzetét: a gazdasági válság őket is érintette, a kiadás ezúttal is meghaladta a bevételt, de a veszteség kisebb mértékű, mint az előző években volt.

Panyi Miklós hozzászólásában megköszönte a hitközség segítségét az óvoda és a bölcsőde érdekében. Feldmájer Péter elnök, hangsúlyozva az ortodoxia jelentőségét, kijelentette: a már vázolt nehézségek ellenére azon lesznek, hogy az ortodoxia és a kongresszusiak együttesen megőrizhessék az oktatási és szociális intézményeket, s a további munkálkodás is harmonikus lesz. Senki sem mondhatja, hogy csak ők képviselik a zsidóságot. Mindenkinek megvan a helye és a feladata.

A közgyűlés után a tagság az imaterembe tartott, ahol Mózes tanítómesterünk születéséről és halálának évfordulójáról emlékeztek meg. A délutáni és esti ima között **ráv Weiszberger T. Mojsze** ortodox főrabbi beszédet mondott.

A főrabbi hangoztatta: a Tóra tudósa azért részesül Mesterünk szelleméből, hogy teljesítse feladatát, tanítsa az utódokat. Minden évben ezen a napon azon elhunyt szellemi nagyságok nevét említjük, akik ezt a megbízást teljesítették. Húsz nevet említett az eltávozottak közül, elsőnek a hosszú évtizedekig nálunk főrabbiaként áldásos tevékenységet folytató **Áron Gedálje Hoffmant**. De az örökmécsesnek távozásuk után is égni kell, a tanulást tehát folytatjuk. Eddig is sor került nálunk a misna és a hetiszakasz tanulmányozására magyar nyelven is (a jiddis nyelvű beszédet ráv Weiszberger megszakította és magyarul tudatosította), ha van jelentkező, akkor a napi talmudi részt, amely az egész világon ugyanaz, szintén oktatja magyarul, hogy mindenkihez eljusson a Tan. Hadd jöjjön a Messiás mihamarább, még napjainkban.

Az elhunyt rabbikért a Kél málé ráchámim imát **ráv Kesztenbaum Árje** sajchet és kántor recitálta megragadóan. Ezután a hitközség halvacsorán látta vendégül a megjelenteket, a zarándokokkal együtt. Ezután befejezték a napi talmudi rész traktátusát, és hozzákezdtek az újhoz, a Szánhedrin címűhöz. Elénekeltek a kállói cádik két nagy nótáját, a Szól a kakas már és a Sírnak-rának a bárányok kezdetű dalokat. Ráv Kesztenbaum saját tapasztalatai nyomán néhány szóval megerősítette a főrabbi szavait a tanítás és tanulás fontosságáról. A főrabbi megtisztelte Herczog László elnököt az asztali áldás előimádkozásával.

D. G.

(2010)

Az első „élet menetem” Auschwitz felé

Április 11-én, vasárnap, este 6 órakor indultam el **Verő Tamás** rabbiával Krakkó felé. Az út igen hosszú volt, kb. 6-7 óras autóval, így éjjel körül érkezünk meg a szállodába.

Másnap reggel korán keltünk. Megreggeliztünk, majd az „élet menete” csapattal elindultunk Auschwitz felé. Auschwitzba, a haláltáborba mentünk, ahol nagyon sokan voltak, köztük külföldiek is. Megnéztük a tábor minden zugát, barakkokat, az elhelyezett tárgyakat, úgymint táskák, szemüvegek, emberi haj, cipők.

Számomra megdöbbentő látvány volt, s főképp azért, mert életemben először voltam ott. Nagyon megrázott, amit láttam. Külföldiek, mi magyarok is, zászlóval, izraeli zászlóval vonultak végig.

Majd eljött az idő, amikor is az óra fél tizenkettőt mutatott: ekkor kezdődött a megemlékezés a 18-as számú barakknál. **Gordon Gábor**, az Élet Menete Alapítvány elnöke tartott bevezetőt, majd **Bandi László** felolvasta **Zoltai Gusztáv** ügyvezető elnök úr megrendítő szavait.

Részt vettek az eseményen a Scheiber Sándor Általános Iskola diákjai is, akik zenével, verssel készültek. Gordon Gábor felkérte az Élet menete tagjait, hogy gyűjtsanak meg egy-egy gyertyát az elpusztultak emlékére. Verő Tamás elmondta, hogy emlékezni és emlékeztetni kell a fiatalokat e szörnyű tetterre, elmondani a következő generációnak, hogy mi történt. Hozzátette, hogy fiatalabb korában ő is eljött ide, hogy lássa, zsidó testvéreink hogyan éltek itt, ha lehet ezt egyáltalán életnek nevezni. Ezután előimádkoztam a Kél málé ráchámim imát.

A közös kádís után a menet gyalogosan Birkenauba ment, ahol nemzetközi megemlékezést tartottak, majd a magyar küldöttség aznap este indult haza, Budapestre.

Biczó Tamás
kántor

(2010)

KÓBÁNYAI JÁNOS

A Biblia egy új fejezete

A Bibász család szentháromsága

Gyors nemzetek öldösek egymást, s mint Ninivé, úgy meztelenül le az emberi lélek. Mit használtak a szöveg és a falánk fene sáskák zöld felhője mit ért? hisz az ember az állatok alja! Falhoz verdesik itt is, amott is a pötty csecsemőket, fáklya a templom tornya, kemence a ház, a lakója megsül benne, a gyártelepek fölszállnak a füstben. Égő néppel az utca rohan, majd búgva elajul, s fortyan a bomba nagy ágya, kiröppen a súlyos ereszték s mint legelőkön a marhalepény, úgy megsugorodva szertehevernek a holtak a város téerein, ismét úgy lón minden, ahogy te megírtad. Az ősi gomolyból mondd, mi hozott most mégis e földre?
Radnóti Miklós: Nyolcadik ecloga



Ifjú koromban, amikor Enst Renan *Jézus élete*, majd a *Kereszténység eredetének története* I.–VII. kötete (fordította Salgó Ernő) lelkes és felfedező olvasójaként (Vas István *Nehéz szerelem* önéletírása nyomán kuttattam fel a 60-as évek végén az antikváriumokban, mert neki és barátjának, akkor kedvenc költőmnek és hősmémnek, Radnóti Miklósnak sorsára alapvető hatást gyakorló műként számolt be róla) nem tudtam – máig sem – megérteni, hogyan lehet egy keresztény ember antiszemita? Amikor nemcsak a nacareti Jehosua ben Jozsef, de az összes apostola, vagy a Jézus-hitet a világgal megosztó Saulus és Péter is zsidó volt, de nemkülönben az új vagy inkább a zsidó vallás megmerevítése ellen lázadó tömegek is a kereszténység első 200 évében.

Épp ellenkezőleg, a normál logika szerint a maguk zsidó „származását” valamilyen módon megőrzőket kivételes tiszteletben illelne részesíteni e megtisztelő rokonság okán. Nem is szükséges ezt a rokonságot vagy folyamatosságot bizonyítani, hiszen mindenre tanu és tanúság, s nemkülönben tanulság maga a Biblia. Mégpedig nemcsak annak az Újtestamentum (amelyet, mint David Flussertől tudjuk, eredetileg szintén héberül írtak), hanem az a tény, hogy ezt a Jézus-legendáriumot a Tórával, a próféták könyveivel és más iratokkal – keresztény elnevezéssel Öszövésséggel – egy kötetben adják ki. Mindez azért horgad most föl ben-

nem, mert közvetlen tanúja lehetek – „itt” (ezúttal a Szentföldön) – egy hasonló „zsidó-keresztény” evangélium születésének, ami egy zsidó családdal esett meg – mint annak idején Mirjammal, Jozseffal s Jehosua csecsemőjükkkel –, s ami a zsidó népben – egyelőre csak ott – a tömegkommunikációnak is köszönhetően „legújabb szövetségi” „kollektív” elbeszéléssé válik a napokban, s nemkülönben a vizualításban: ikonná, mint Mária a kisdeddél.

Ezúttal Máriának, azaz Siri Bibászknak nem egy, de két gyermeke van/volt – és lesz, amíg a zsidó nép él –, Kfir és Ariél, egy nyolc hónapos és egy négyéves dzsinzi (vörös hajú) csecsemő, s túlélő apjuk Járden, aki most szabadult a Hamász fogságából, s családja sorsával ma szembesült – minden bizonnyal neki a legnehezebb. De hasonlóan – még ha egységbe kovácsolón is – nehéz az izraeli/zsidó népnek is, amely nem csak egy – még csak nem is görög – tragédiával kénytelen most szembenézni, hanem a „sorstalansága” dimenzióival is. Nem csak azzal, hogy milyen ellenséggel él együtt és szomszédságban minden határán (a tengert kivéve), hanem hogy milyen világban. A világban, amely ezt hagyta, túrta, s a globális antiszemitizmus fölélléknülésével támogatta.

A nacaretimek, aki a *Mária a kisdeddél* ikon révén beleivódott a tudatunkba, s ezért a „mindennapi” kultúránkba (tartozunk bármilyen vallás kötelékébe, vagy legyünk akár

vallástalanok is), módja volt felnőni, mesterséget tanulni, elmélyedni akkor még csak kodifikálatlan iratokban – s saját tapasztalatai és olvasmányai nyomán tanítani, követőkre lenni 33 éves koráig, míg szintén anyja szeme láttára keresztalált halt, azonban a Bibász gyerekeknek ez nem áll módjukban. A 21. századi (ugye ez az időszámítás is a szelíd kínhalálra ítélt születésétől számláltatik) ikonikus gyilkosság nem egy fiatalembert, de egy csecsemőt ért. Embert, aki mindennek a forrása, s ez az Isten-teremtés – itt és most – a Jó és Gonosz küzdelmében meg sem tudott szólalni. A világ milderől tudott már 2023. október 7. másnapján, s asszisztált 2025. február 20-ig, amikor is a Rossz győzelme elvitathatatlan bizonyosodott.

Mit kezdünk ezzel a történettel? A Biblia legújabb könyvével?

Az izraeli (a zsidó) nép azt teszi, mint több mint kétezer éve a szétszórtatása előtt Javnében, éppen felveszi ezt a fájdalmasan sajtó, letaglózó történetet fontos könyvei gyűjteményébe, hogy minden nemzedéke – ha lesz még, mert ez is megkérdőjeleződik a jelenség leírásában – emlékezzék, s belőle leszurja a tanulságot.

S a világ? Amelynek nagy része valaha, ha sok áttételen keresztül is, de ezekből a zsidó elbeszélésekből vált jobbá, mássá, s – legalábbis papíron – a Rossz esküdt ellenségévé?

Erről csak kételyeink vannak. Legyenek is!

Kádár Miklóst köszöntötték 100. születésnapján

A Szeretetróházzal egyik lakója, Kádár Miklós nemrég töltötte be a 100. életévét. Dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke is felkereste, hogy a Mazsihisz és a BZSH nevében illő módon köszöntse és jó egészséget kívánjon neki. A látogatáson részt vett a Szeretetróház igazgatója, dr. Shemesh Assaf, Miklós bácsi fia, Kádár György, valamint unokaöccsei, Répás Róbert és Répás Péter.

Látom, hogy kiváló állapotban van! – fordult dr. Grósz Andor Kádár Miklóshoz. Hát én nem vagyok magammal megelégedve – hangzott a válasz. – Száz év, az száz év.

Miklós bácsi a munkaszolgálatot követő szovjet hadifogság három éve alatt tanult meg oroszul. Emellett más szláv nyelveken és németül is beszél. A háború után a moszkvai nagykövetség kereskedelmi tanácsosaként kamatoztatta tudását. Helytállása és szorgalma meghozta gyümölcsét, a vámosmikolai indulástól kitartóan építette karrierjét, hogy a csúcson, a Hungarocoop vezérigazgatójaként zárhassa le.

Az ön élete tanúságtétel a történelem legsötétebb időszakáról, és arról, hogyan lehet a legnagyobb sorscsapások közepette is küzdeni, megőrizve az emberi méltóságot, a reményt és a hitet – mondta a Mazsihisz elnöke.

Kívánunk Kádár Miklósnak további békés, örömteli éveket bis 120!

Zucker-Kertész Lilla



Dr. Shemesh Assaf és dr. Grósz Andor köszöntik az ünnepeltet

Új fejezet az emlékezés és emlékeztetés szolgálatában

A Thököly úti zsinagóga adott otthont az Emlékezzünk és Emlékeztessünk Alapítvány (EMEMA) első hivatalos rendezvényének. A szervezetet Gordon Gábor hozta létre, aki 2004 és 2024 között két évtizeden át vezette az Élet Menete Alapítványt. A családias hangulatú eseményen holokauszt túlélők, önkéntesek és Igaz Emberek is jelen voltak.

A résztvevők gyertyagyújtással emlékeztek meg a 2023. október 7-én elrabolt és meggyilkolt Bibász családról, valamint minden áldozatról. Gordon Gábor hangsúlyozta az emlékezés fontosságát: *Soha nem fogjuk elfelejteni az együtt töltött időket, és biztosítunk benneteket, hogy sem a személyetek, sem a történetetek nem merülnek feledésbe.*

A most bemutatkozó EMEMA amellyel, hogy kiemelt figyelmet fordít a holokauszt túlélők és Igaz

Emberek történeteinek megőrzésére és továbbadására, legfontosabb törekvései közé sorolja a fiatalabb generáció megszólítását is. Gordon Gábor megragadta az alkalmat és köszöntötte dr. Abonyi Ivánné Farkas Mária Igaz Embert, aki közel százévesen is aktív részese a közös rendezvényeknek. Az Igaz Emberekért Alapítvány kurátorai, Barnai Ildikó és Kuthi Anna is jelen voltak az eseményen.

A találkozó vendégüljárója a holokauszt túlélő Kardos Péter főrabbi, az EMEMA fővédnöke volt. Beszédében kiemelte a Thököly úti zsinagóga történelmi jelentőségét, melyben egykor a szemközti nyílászáról áthurcolt zsidókat végeztek ki. *A bibliai áldás soha nem volt annyira aktuális az elmúlt nyolcvan évben, mint ma* – hangsúlyozta. Hozzátette, hogy az antiszemitizmus napjainkban olyan méreteket ölt, amire a holokauszt idején sem volt példa.

Az eseményen kiemelten üdvözlöttek a Scheiber Sándor-gimnázium tanulóit, akik aktív résztvevői az iskolai holokauszt emlékeztető-munkának. Vadász Éva Izraelből küldött videóüzenetében megismételte az új szervezet célját: a túlélők és az Igaz Emberek történeteinek dokumentálását és továbbadását a jövő nemzedékei számára.

Gordon Gábor elmondta, hogy az alapítvány elsődlegesen zárandokutakat kíván szervezni fiatalok számára Auschwitzba és más koncentrációs táborokba. Nagy hangsúlyt fektetnek a holokausztoktatásra és az emlékezetre, és igyekeznek bevonni a roma fiatalokat is. Az EMEMA irodája a Mazsók székházában, a Bajza utcában kapott helyet.

Dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke, az Élet Menete kuratóriumának vezetője biztosította Gordon Gábert és az EMEMA csapatát a szövetség támogatásáról. Kiemelte, hogy a jövőben folytatni fogja az Élet Menete küldetését, és nagy empátiával, odafigyeléssel fordul az idős emberek és az önkéntesek felé.

Kardos Péter főrabbi szavai szerint az EMEMA a 24. órában cselekszik, amikor a túlélők emlékezete még élő valóság, de hamarosan az utolsó tanúk is eltávoznak. Az alapítvány egyik legfontosabb küldetése, hogy az emlékezés lángja tovább égjen a következő generációk szívében.

Az EMEMA alapítói között van Jávori Ferenc „Fegyva” Kossuth-díjas zenész, zeneszerző és dr. Bauer Viktor osztályvezető gyermekorvos is. Az első rendezvény méltó módon indította útjára az új alapítványt, amely az emlékezés és emlékeztetés küldetését viszi tovább.

A rendezvény háziasszonya Forgó Erika volt.

Zucker-Kertész Lilla

Zágoni Balázs: A csillag és a százados

Ennek a könyvnek az elbeszélés korát tulajdonképpen mindenki ismerheti. A főszereplői már aligha vannak az élők sorában, és akik emlékeznek rájuk – leszármazottak, unokák –, már szintén idősek, ha még élnek. Zágoni regénye minden tekintetben egyedi a maga nemében. Címe kellemesen visszafogott, meghagyja az olvasónak a ráismerés élményét.

Ugyanis a szerző budapesti gyerekek szemszögéből közelíti meg a huszadik század egyik tragikus szakaszát – illetve annak csak egy részletét: a zsidótörvényektől Budapest ostromáig. Pontosabban a fővárosban történeteket és átélteket, és még kicsit azon túl is. Péter és Dávid már az iskolában találkozik a jogfosztás első szakaszával. Először csak kitiltják a Herczog fiút az intézményből, aztán a szülő kis boltja kerül új (egyelőre baráti) tulajdonoshoz. Majd követi a rádiókészülék, a motorkerékpár, a telefon. Zágoni mindent rögzít, mindent beleépít regényébe. Alakjai valódiak, és minden árnyalat megjelenik az együttérzőktől a sutyorgókön át a gyűlölködő megjegyzésekig. (És ez persze csak a kezdet.)

A sok helyszínen játszódó történet valójában elég szűk területre szorítkozik, a Felsőerdősörtől húzódik a Pozsonyi útig meg a (mai) Radnóti-gimnáziumig. De így is minden benne van. A csillagos házak, a védett házak, a menetelések a gyűjtőpontokra; a rossz emlékü KISOK-pályára, Óbuda felé, a téglagyárhoz... Benne van a Horthy-proklamáció és az azt követő, rövid ideig tartó

reménykedés boldogsága, benne a nyilas hatalomátvétel. Másfelől meg a védlevelek és az embermentők szinte kilátástalan, soha véget nem érő munkája. A bujkálások rokonoknál, ismerősöknél – ideig-óráig. A légópincék bűze és a becstelen feljelentőké.

A légiardók és a bombázások. A pesti nyilas uralom végőrái, miközben Budát még ágyúkkal lövik. Diákok kicsiny tettei, és néhány igaz ember mentőakciói, melyeket zajos grombaságokkal lepleznek. A túlélés és a túlélők krónikája.

Zágoni könyve végtelenül fontos mű. A – mind felületesebbé változtatott – történelemtanítást támasztja meg hiteles, nem túldramatizált regényével. A háborút nem sminkeli szelídésekre, és a legnagyobb rémségeket fellelő példállyal olyasmivel, ahogy Dávid alig hároméves kishúga próbálja értelmezni az utcán heverő lődögöket és halottakat. Már időben és stílusban távol vagyunk Illés Béla idealizált szovjet felszabadítóitól, itt csak megemlíti a karóragyújtó szennvedélyüket, meg azt, hogy az előőrsek miként mustrálgatják a kamaszlányokat – minek következtében a szülők hamar átalakítják őket szurtos vénasszonyokká. A címben említett százados, Ocskay, egyike a valóságos igazaknak, akik felismerték, hogy katonai rendfokozatukat és erőteljes föllépésüket a jó ügy szolgálatába állíthatják. (Meg is büntette őket a Rákosi-rezsím mint a Horthy-hadsereg egykori katonáit...)

Annak ellenére, hogy e szűk idősáv szinte valamennyi emlékeztetés sze-

replőjével találkozunk az oldalakon, az alakok mégis megőrzik egyéni jellemvonásaikat, nem csúsznak el valami steril tipizált irány felé. Az egyik legjobb példa erre a sokadrangú iskolatárs, aki az elején csak valami gyűlölködő mondatot sercint Dávid felé, a végén pedig szintén sokadrangú kisnyilasként kísérmé a Duna-parti halálmenetbe a gimnázium épületében bujkálókat.

Zágoni Balázs nagyon tudatosan bánt a történettel és szereplőivel. Rövid fejezetekre bontotta a cselekményt, hogy a kamasz/gimnazista olvasó akár egy rövidebb találkozásra is időt tudjon szakítani megkedvelt hőseivel, sőt minden fejezet végi jelenet egy újabb fordulat ígérését sugallja. Ez a kézenfekvő, de azért igen hatásos dramaturgiai megoldás szinte a krimi feszültségét, izgalmát kínálja.

Zágoni köszönetet mond mindazoknak, akik saját történetüket engedték beledolgozni ebbe a nagyon fontos műbe. Ide került a túlélők utólete is, némelyek emigráltak, mások kivándoroltak az akkori Palesztinába, egyesek megkapták a Világ Igaza kitüntető címet. Az epilógus egyáltalán nem színeződik rózsaszínné, hiszen szerzője az igazat írta meg, és a háború utáni igazi történelemben a méltánytalanságok sajnos folytatódtek.

Habár manapság az olvasásnak nincs nagy kultusza, figyelmébe ajánlom e könyvet minden felső tagozatosnak, gimnazistának – és persze szüleiknek is, meg pedagógusainknak is. Meg kell jegyeznem, éppen e műve kapcsán Zágoni Balázs



a közelmúltban a HUBBY (a nemzetközi gyerekirodalmi szervezet, az IBBY magyar tagozata) különdíját kapta kiemelkedő gyermek- és ifjúsági irodalmi tevékenységéért. Sokat kell még tenni azért, hogy ne történelemhamisító intézményvezetők és a holokauszt relativizáló bértollnokok határozzák meg a közgondolkodást. A Móra Könyvkiadó mindenesetre dicsérendő lépést tett előre ezzel az ifjúságnak szánt, nagyon olvasmányos regénnyel.

Nehéz megszabadulnom attól a gondolatától, hogy a történet számos eseményéről a családi emléktárunkban olvashattam (és nem volt szükségem a fiatalokat eligazító, hasznos lábjegyzetekre...).

(Zágoni Balázs: *A csillag és a százados*. Móra Könyvkiadó, 2024)

Bedő J. István

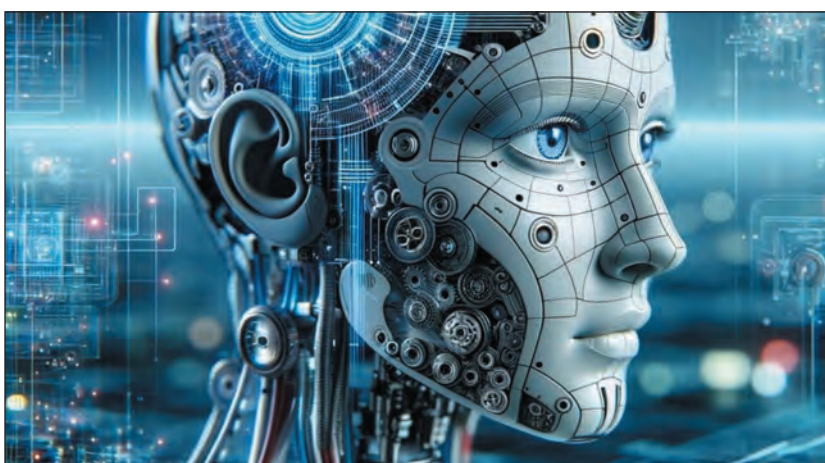
IZRAELI

Az oktatási minisztérium 2025-öt a mesterséges intelligencia évének nyilvánította

Israelben az oktatási tárca 2025-öt a mesterséges intelligencia (MI) évének nyilvánította, melyben a diákok és a tanárok elsajátítják az MI-eszközök alapvető ismereteit, és integrálják azokat a tanulási, tanítási és értékelési folyamatokba – olvasható az intézmény honlapján.

A minisztérium ezzel a lépéssel a tanulókat a munka világának változásaira készíti fel. *Büszkék vagyunk arra, hogy a világ első ilyen oktatási kezdeményezését vezettük – közölte Joáv Kis tárcavezető.*

A cél a fejlett technológia ötvözése az oktatási értékekkel, hogy minden diáknak egyenlő esélye legyen a digitális korszakban, és hogy megerősítsük Izrael technológiai előnyét gyermekeink jövője érdekében – tette hozzá.



A minisztérium már hónapok óta dolgozik a tanárok szakmai továbbképzésén és innovatív óratervek kidolgozásán annak érdekében, hogy a mesterséges intelligencia szakterületét elérhetővé tegye az izraeli társadalom minden korosztálya és minden iskolája, minden diákja és tanára számára.

A tárca az MI-t olyan eszköznek tekinti, amely segíti a tanárokat és javítja az osztályokban a tanulási élményt, miközben személyre szabja a tanulók szükségletei alapján az oktatást saját szintjüknek megfelelően.

A programhoz a minisztérium több ezer mentort toborzott az izraeli high-tech iparágból, együttműködést alakított ki olyan világelső vállalatokkal, mint a Google, a Microsoft, az Apple és az Intel.

Elsőként a tanárok továbbképzését kezdték meg a technológia megismertetésével. Emellett diákok, tanárok és témavezetők ezrei vesznek részt a módszerek kialakításában, kísérleteznek a már rendelkezésre álló MI-eszközök iskolai használatával.

A minisztérium innovációs és technológiai főosztályának igazgatója, **Merav Zarbiv** vezeti a kezdeményezést. A honlapon hangsúlyozta, hogy a tanárok, a diákok és a csúcstechnológiai ipar szakemberei közötti együttműködés célja az innováció segítése az oktatási értékek megőrzése mellett, s az oktatás jövőjének alakítása.

A katonai rádió is ismertette az új elképzeléseket. Elmondták, hogy ennek keretében a jövőben például személyre szabott, egyedi házi feladatokat fognak kapni a diákok, hogy mindenki a számára legalkalmasabb módon fejleszthesse tudását és képességeit. (MTI)

Izrael, identitás és közösség

Interjú Spitzer Andrással,
a Taglit program vezetőjével

Dr. Spitzer Andrásról először a Jad Vasem Múzeumban találkoztam, amikor az Israel Experience *Generációk Találkozása* elnevezésű programja keretében több zsidó fiatalal együtt holokauszt túlélőket kísértem Izraelbe egy egyhetes, fantasztikus utazásra. András történész, idegenvezető, jelenleg a jeruzsálemi Israel Experience-nél dolgozik, és a Taglit-Birthright Israel nem francia nyelvű európai útjaiért felelős.

Mesélj kicsit az Israel Experience programjairól, milyen lehetősége van annak, aki Izraelbe szeretne menni ezek keretében?

– Az Israel Experience a Jewish Agency leányvállalata, és mintegy hat évtizede szervez oktatási utazásokat fiataloknak és kevésbé fiataloknak a világ minden részéről Izraelbe és más országokba. Magyar zsidó fiataloknak elsősorban a Birthright-Taglit Israel útjait ajánljuk, de Masa programokat és nyári táborokat is szervezünk Izraelben és Európa-szerte, az utóbbi években Magyarországon is izraeli fiatalok részvételével.

A Taglit alapítványa 25 évvel ezelőtt indult útjára, s azóta több mint 900 ezer zsidó származású fiatal vett részt az útjain. Az Israel Experience



Dr. Spitzer András

a világ minden részéről szervezi a klasszikus tíznapos és 2023 november 7-én az önkéntes csoportokat is. Az utak célja, hogy a résztvevők számára biztonságos keretben biztosítsanak zsidó identitásuk kutatására, a helyi zsidó közösségekkel és az Izraellel való kapcsolatot erősítésére.

Mit tapasztalsz, hogyan változik meg a fiatalok kapcsolata Izra-

el és a zsidóságukkal az út után?

– 2023. október 7. óta az Izraelben megforduló turisták 85 százaléka a Taglit útjain keresztül érkezett. A Taglit csoportjai valódi hidat jelentenek a diaszpórának és az Izrael Államban élő zsidó fiatalok között. Ez a híd ma létfontosságú a világ zsidósága számára.

A Taglit-utak olyan fórumot biztosítanak a zsidó fiataloknak, ahol nyíltan megvitathatják identitásuk etnikai, vallási és kulturális aspektusait, új barátokkal és új gondolatokkal gazdagodva folytathatják útjukat a zsidó világban.

Az Israel Experience különlegesen fontosnak tartja az Európából érkező résztvevőket és csoportokat. Rajtuk keresztül az európai közösségek hangja el tud jutni a Taglithez, és ezzel egy időben a Taglit aktuális szellemisége is jelen tud lenni az európai zsidó közbeszédben.

– Van-e olyan visszajelzés vagy történet valamelyik korábbi résztvevőtől, ami különösen emlékeztet?

– A Ben Gurion repülőtéren való leszállás perceitől a Siratófalnál történő látogatáson keresztül a holt-tengeri fürdőzésen át a tel-avivi éjszakákig az út rengeteg élményt ad a résztvevőknek. Sokuknak ez az első alkalom, amikor a saját vagy akár a családjuk zsidó hagyományait nyíltan meg tudják osztani. Az út a résztvevők nagy részében felejthetetlen emléket hagy. Az izraeli látogatás és a zsidó identitással való szembenézés sokszor a szülők és a nagyszülők számára is rengeteget jelent, sokan a család által megírt kívánságokat teszik a Siratófal kövei közé.

– Milyen típusú fiatalokat céloznak meg ezek az utak? Vannak-e például speciális programok válalásos vagy szekuláris fiatalok számára?

– Mind a tíznapos utak a 18–26 éveseknek, mind az önkéntes csoportok 18–50 éves korig megpróbálják minél szélesebb körben megszólítani a zsidó származású fiatalokat. A Taglit ideológiája olyan oktatási platformot kínál, ahol a nyílt párbeszédben világiak, vallásosok és a politikai paletta bármelyik oldaláról érkezők otthon tudják érezni magukat. Az út célja nem az, hogy instant válaszokat adjunk a fiataloknak a zsidóságról vagy az izraeli-arab konfliktusról, hanem az, hogy minél több kérdés merüljön fel bennük, ezeket magukban gondolják át, aztán közösen vitassák meg.

– Milyen kihívásokkal szembesülnek a program szervezése során?

– A legnagyobb kihívás átadni a jelentkezőknek az utak hihetetlen élményét szóban egy Izraelből messze eső kávéházban vagy egy irodában Európában, Amerikában vagy a földgömb más egzotikus sarkaiban, bárhol, ahol zsidó közösségek élnek. Abban a pillanatban, hogy a csoport landol a tel-avivi reptéren, az izraeli valóság, a történelem és a táj magával ragadja a résztvevőket, és a felejthetetlen és jelentőségteljes élmény garantált.

– Hogyan látod az Israel Experience jövőjét? Változott-e a programok koncepciója a 2023. október 7-ei események következtében?

– Október 7. rendkívül mély hatással volt Izraelre és a világszerte élő zsidó közösségekre. A háború kirobbanása óta számos szolidaritási missziót szervezett az Israel Experience elsősorban Dél-Amerikából és Európából zsidó és nem zsidó csoportok számára. Ezekre az utakra természetesen nem feltétlenül

SZÍNES



fiatalok jelentkeztek, közösségi vezetők és magas rangú politikusok képezték a résztvevők túlnyomó többségét.

A fiatalok számára még fontosabbak lettek azok a terek, ahol szabadon és bátran vitathatják meg a zsidóság helyét önmagukon belül és az őket körülvevő világban. Az identitás felvállalása, valamint a saját és a közösségünk sorsa iránti felelősségvállalás megerősít bennünket. A Taglit egyre több hangsúlyt fektet a fiatalok felelősségvállalására, és még inkább úgy tekint mind a tíznapos, mind az önkéntes utakra, mint fontos mérföldköre a felelősségteljes zsidóvá válás útján. Ezeknek a gondolatoknak a fényében szervezzük nyáron a tíznapos és az önkéntes utakat, valamint egy különleges, gazdag programokkal teli önkéntes hetet június végén kifejezetten a Taglit útjain már részt vett fiatalok számára (szintén 18–50 éves kor között) fennállásunk 25 éves évfor-

dulója alkalmából. Mind a szolidaritási missziók, mind a Taglit-csoportok többsége ellátogatott a háború által sújtott települések egy részére – természetesen a biztonság szem előtt tartása mellett –, és találkozott a háborút elszenvedő lakossággal. Emellett a résztvevők hatalmas segítségére voltak az izraeli mezőgazdaságnak, és önkéntes munkájukkal hozzájárultak a sérült közösségek életének újrakezdéséhez. Természetesen a résztvevők jelenléte maga hatalmas jelentőséggel bír és bír a mai napig az izraeliek szemében.

Minden érdeklődőt arra biztatok, hogy teljesítse be a peszách mi cvát, és akár tavasszal, akár nyáron látogasson el Jeruzsálembe!

Aki a programokról szeretne többet megtudni, bátran keresse Andrást az alábbi elérhetőségen: spitzera@israelexperience.org

Az interjút készítette: **Zucker-Kertész Lilla**

A túsok súlyos egészségi állapotára figyelmeztet a Vöröskereszt

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (ICRC) a Gázai övezetben fogva tartott izraeliek súlyos egészségi állapotára figyelmeztetett az újabb tús szabadulás előtt.

Az ICRC szerint a túsok szabadon bocsátásának legutóbbi hulláma rávilágít, hogy sürgős szükség van arra, hogy a szervezet alkalmazottai hozzáférjenek a túsokhoz.

Aggaszt bennünket, hogy milyen körülmények között tartják őket fogva – tudatta a szervezet. – Csapatunk mindig készen áll a fogadásukra, és gondoskodik arról, hogy biztonságos kezekben legyenek, amíg át nem veszik őket – tették hozzá.

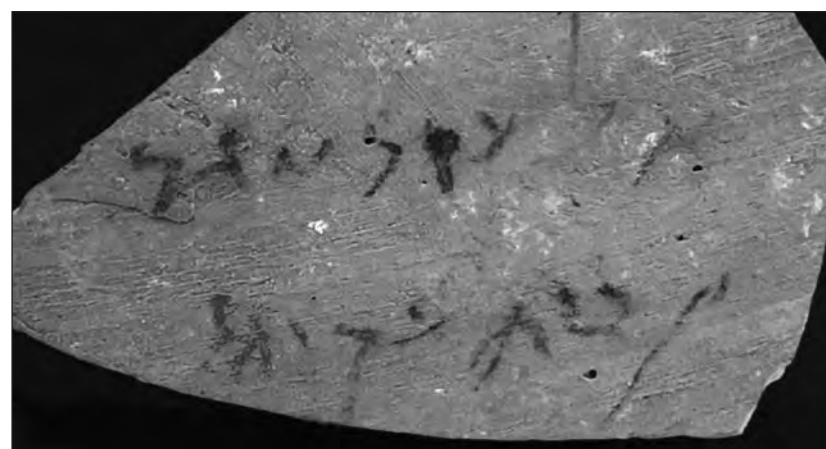
A Nemzetközi Vöröskereszt közleményében válaszolt az izraeli bírálóakra, miszerint munkatársai nem tesznek eleget a túsok biztonságának biztosításáért sem fogságuk idején, sem szabadulásuk során.

Felkésztünk azonnali egészségügyi gondjaik orvoslására, de nem vagyunk részesei a jelenlegi megállapodásnak – közölte az ICRC. – A mi szerepünk, hogy a felek kérésére elősegítsük a megállapodás elemeit, hogy az elhurcoltak kiszabadulhassanak és újra találkozhassanak szeretteikkel. Több-ször hangsúlyoztuk, hogy a szabadulási és átadási műveleteket tiszteletteljesen és biztonságosan kell végrehajtani – közölték. (MTI)

Az MI fejtette meg a kétezer éves szöveg titkait

Negyven évvel a felfedezése után megfejtettek egy kétezer éves szöveget Izraelben egy új fényképezési technológia és a mesterséges intelligencia segítségével.

A Jordán-völgyben negyven évvel ezelőtt bukkantak a régészek egy cserépdarabra, melyen fekete tintaszerű festékekkel írt karakterek voltak. Tudták,



hogy valamilyen szöveget, szavakat rejtenek a jelek, de mindeddig nem tudták megfejteni az értelmüket, azonban az új, fejlettebb fényképezési módszereket a mesterséges intelligenciával kombinálva sikerült elolvasni az ősi feliratot: *Eliézer Bar-Ger Bét Akimánból.*

A szöveg jelentésére a Tel-Aviv melletti Bar-Ilan Egyetem kutatói jöttek rá annak az új fényképezési eljárásnak a segítségével, amelyet az elmúlt hónapokban fejlesztett ki a jeruzsálemi mérnöki főiskola szoftver-, elektromos és elektronikai iskolája régészeti laboratóriumának kutatócsoportja.

A Jordán-völgyben, a görögül Alexandrion, latinul Alexandrium, héber nevén Szartaba nevű erődben folytatott ásatásokon előkerült felirat az ott talált sok más lelettel együtt rávilágít a Hasmóneus-dinasztia, majd Heródes király váraként szolgáló hely történetére.

A nyolcvanas évek elején a Jeruzsálemi Héber Egyetem régészei végezték az ásatásokat, melyeken számos feliratos cserépdarabra, osztrakonra letek héber, arámi és görög szövegekkel és betűkkel, melyek egy részét máig nem tudták kizárni. (MTI)

Reb Leuzer Niszen és az élet bora

Leuzer Niszen Teitelbaum, a sátoraljaújhelyi csodarabbi egyetlen fia fiatal-kora óta elméleti kabbalával foglalkozó, zárkózott ember volt. Azon kevesek közé tartozott, akiknek sikerült feljutni a kabbala hófédte csúcsára, ahol a titkos tan megnyílik a kiválasztottaknak. Negyvenes éveinek végén járta, amikor apja Máramaroszigetre küldte. A helybeliek elfogadták rabbijuknak, de csodát vártak tőle. Miután kiderült, hogy apjával ellentétben nem gyakorlati ember, hanem elméleti, a szellemi világ rejtelmeinek csodáival foglalkozik, elfordultak tőle. Rövidesen búcsút mondott a városnak, ahol életének öt esztendeje – ahogy mondják – nem volt fenéig tejföl...

A különös eset a Tóra-adás ünnepének előestéjén történt, Leuzer Niszen szigeti tartózkodásának elején, amikor személyét még az újdonság és a csodavárás szelleme lebegte körül. A szokást követve, a rabbi híveivel tanulás-sal készült tölteni az éjszakát. Elfoglalta helyét az asztalfőn, körbetekintett, és a jó hangulat kellemes érzésével nevének köszöntött minden jelenlevőt. Arcán ritkán látott széles mosollyal mondta: „Boldogok lehetünk, mert jó az osztályrészünk, élvezetes a sorsunk, gyönyörű az örökségünk.” (reggeli imaszöveg) Ekkor egy kötekedő provokatív hangon ezt mondta: „Semmi más nem hiányzik a „vigadalomhoz”, mint egy korty, egy csepp a túlvilágra félretett „élet borából”, amit – a kabbala szerint – a világ teremtése óta angyalok őriznek az igazak köszöntésére. Hozass hát nekünk a borból!

A rabbi megborzongott: „Aki megteveszti az egyenest... maga vermébe esik.” (Péld. 28/10) Legyen akaratom szerint! Fogd a rudat, ami az udvaron a fának támasztva áll, és amit a gyerekek „az élet fájának” nevezve körül szoktak táncolni. Kösd a rúd végére a két cserépvödört, amiből vizet merünk kezeink leöntésére. Vedd válladra, és menj a temetőbe Chájim Cvi Ábráhámovics rabbi sírjához. Tedd a vödöröket a földre, és háttal állva a sírnak mondd: Leuzer Niszen rabbi küldött a borért. Azután fordulj szembe a sírral, helyezd a két teli vödört a rúdra, vedd válladra, és szemben a sírral, a kijárat felé hátrálva hagyd el a temetőt. Hozd ide hozzánk, de figyelmeztetek: bárki szólna hozzád, ne válaszolj!

Mit volt mit tenni, az ember tele félelemmel, szívében rettegéssel, de követte a rabbi utasítását. A sírnál vállára tette a rudat a két, már teli vödörrel. Majd szemben a sírral, háttal a bejáratnak, hátrálva hagyta el a temetőt! Amikor a holdvilágos éjszakai csendben a minden porcikájában reszkető ember szellemek jelenlétét érezte maga körül. Söhajok és síró hangok suttogták fülébe: csak egy kortyot, egy csöppet adj ajkainkra az élet borából... Végre visszaért a tanházhoz. Kinyitotta az ajtót, és csak annyit mondott: Már nem tudok nekem ártani! Erre a rúd kettétört a vállán, a vödörök hangos csattanással darabokra törtek a bejárat küszöbén. A bor szétfroccsent, majd sűrű biforfelhővé változva az égbe szállt. Az ember betámolygott a félig nyitott ajtón, egy lépést tett, majd elzöldült arccal holtan esett össze.

A néma csendet a rabbi hangja törte meg: „Bűn nélkül nincs hirtelen halál.” (Sáb. 55a) Ez az ember az eget hívta ki maga ellen. Rossz helyen és rossz időben a gonoszság száját nyitotta rám, hogy megzavarjon. A Tóra-adás ünnepének előestéjén a lelkek kijönnek a sírjukból. Figyelmeztetem: Bárki szólítana, ne válaszolj semmi hangnak! Tudnia kellett: „...ideje van a hallgatásnak és ideje a beszélésnek!” (Koh. 3/7) Azután, hogy a temetőbe küldtem, a Halál Angyala követte, kezében kihúzott karddal, méregcsepp volt annak hegyén. Amíg hallgatott, nem volt hatalma felette, ám miután figyelmeztetésem ellenére megszólalt, szája kinyílt. Vállán kettétört a rúd, összetörtek a cserépvödörök, és az élet bora sűrű páráként szállt az égbe. A Halál Angyalának kardjáról a méregcsepp szájába csöppent. Attól lett ilyen zöld az arca. (Avoda Zara 20b/2 alapján) Ez áll: „...serleg van Isten kezében, élet borával tele, abból csurogat, ha megzavarják, kiömlik, de visszazáll, nehogy a gonosz lecsapolja...” (Zsolt. 75:8)

Szerdóc J. Ervin főrabbi

Először adták át a Keleti Ágnes-díjat a kiemelkedő női sportolóknak Izraelben

Először ítélték oda a Wingate Sportakadémián az év elején elhunyt Keleti Ágnesről elnevezett díjat. Az ötszörös olimpiai bajnok tornász és edző elméjére alapított elismerés évente adják át kiemelkedő teljesítményt nyújtó izraeli sportolónőknek a nemzetközi nőnap alkalmából, írja a Kibic.

A Sport5 portál tudósítása szerint a díjat négy kategóriában osztották ki egy szakmai bizottság döntése alapján. Olimpiai kategóriában Raz Hersko, a párizsi olimpián ezüstérmes nyert dzsúdós; paralimpiai kategóriában a Párizsban aranyérmes evezős, Moran Szamuel; a nem

olimpiai kategóriában a különféle küzdősportokban kiemelkedő teljesítményt nyújtó Nili Block; míg a fiatal sportoló kategóriában a 16 éves Daniella Gonzalez strandröplabdázó kapta meg az elismerést.

Az ünnepélyes átadón részt vett Izrael kultúráért és sportért felelős minisztere, Miki Zohár, aki arról beszélt, hogy a díj nemcsak elismerés, de egyben elkötelezettség is Keleti Ágnes útjának folytatása mellett. Szentgyörgyi Zoltán, Magyarország nagykövete beszédében hangsúlyozta Magyarország szolidaritását Izraellel, a még Gázában fogva tartott túsok elengedésének

fontosságát, valamint a két ország kiemelkedően jó kapcsolatát.

A nagykövet aláhúzta, hogy Keleti Ágnes története nem csupán a sportteljesítményről szól, hanem az emberi szellem nagyságáról is. Keleti Ágnes dacolt a holokauszt borzalmaival, túljutott személyes tragédiáin, és minden idők egyik legnagyobb tornászává nőtte ki magát, aki bátorságával, bájjával és hajthatatlan elszántságával az egész világot meghihlette.

Ma, amikor ezeket a kiváló sportolónőket díjazták, nemcsak a sport, hanem az élet bajnokaként is tiszteltük öröksége előtt – emelte ki Szentgyörgyi Zoltán a nagykövetség Facebook-oldalán közzétett bejegyzés szerint.

Keleti Ágnes fia, Bíró-Keleti Rafael a díjátadón elmondta: Biztos vagyok benne, ha édesanyám itt lenne, büszke lenne rátok és minden egyes sportolóra az általuk megtett úttért és a sok sikerért. Majd a család nevében hátláját fejezte ki azért, hogy a Wingate megőrizte édesanyja emlékét, és hogy továbbra is az ő nyomdokain neveli a jövő nemzedékeit.

A díjjal a sportolók tízezer sékeles (kb. egymillió forint) pénzjutalomban részesülnek. Raz Hersko az összeget az október 7-i támadás idején a Beéri kibuc és lakói védelmében vívott harcok során elesett katonára, a korábbi dzsúdós Jonatán Gutin emlékének megőrzésére ajánlotta fel.

Élettörténet-pályázat fiataloknak

Az ötletgazdával beszélgettünk

Élettörténet. E szó hallatán az élet vége felé járó emberre asszociáltam, akinek bőven van mit mesélnie földi létéről. A kifejezéshez társított jelentés kissé megváltozott bennem, amióta először hallottam a nemrég meghirdetett Élettörténet pályázatról. E pályázat mintájával az 1930-as években a YIVO (Jiddis Tudományos Intézet) által kiírt versenyek szolgálnak, melyeken zsidó fiatalok írták meg élettörténetüket. Sajnos az

könyv lapozgatásakor kezdett körvonalazódni bennem egy színházi előadás ötlete az 1930-as évek pályázataira beküldött művek mentén. De éreztem, hogy ezt az előadást nem fogom tudni teljes értékűen színpadra állítani a mai fiatalok gondolatai nélkül. Mivel a Népszavának vagyok szabadúszó kulturális újságírója, őket kerestem meg először ezzel az ötlettel; igaz, akkor még egy sokkal kisebb volumenű dologban

vagyunk kíváncsiak. Végül fontos betartani a jelentkezési határidőt, ami 2025. május 2. éjféli. A pályaműveket a honlapon (www.elettortenet.com) történő előzetes regisztráció után lehet feltölteni. 18 év alatt szülői beleegyező nyilatkozatot kérünk, ami szintén fent van a honlapunkon, csakúgy, mint minden egyéb kiegészítő információ.

A pályázati kiírásban egy kategória szerepel, lehet-e például verset küldeni a pályázatra?

A kiírásunkban az szerepel, hogy mindenki maga választhatja meg az írási formáját. Ha valaki 18.000 karakterben szeretné versbe szedni az élettörténetét, az nem szerepel a kiírásunkban, hogy ezt nem teheti meg. Sokkal inkább azt gondolom azonban, hogy az élettörténet-pályázat megfelelő formája a próza.

Hogyan találják meg a pályázatot a fiatalokat?

Partnerünknek, az Eszterházy Magyarországi Alapítványnak kiterjedt kapcsolatrendszere van középiskolákkal, velük igyekszünk felvenni a kapcsolatot. Továbbá egyetemeket is megkeresünk, de hirdettünk szórakozóhelyeken és könyvtárakban is. Igyekszünk minden olyan ponton hírt adni a pályázatunkról, ahol a fiatalok megfordulnak. De az sem elhanyagolható, hogy szülőkön, nagyszülőkön keresztül eljusson a hír a célcsoporthoz. MINDENFÉLE SAJTÓTERMÉKBEN, legyen az online vagy nyomtatott, PRÓBALUNK MEGJELENNI, nagyon örülünk a megosztásnak, mert hiszünk abban, hogy ez a pályázat a társadalom egészét szólítja meg.

Nagyságrendileg hány pályaművet várnak?

Nagyon a történet elején járunk, vannak reményeink, sejtéseink. Bizunk abban, hogy több száz, akár ezer pályamű érkezik majd hozzánk. Amennyiben ennél több, akkor minden álmunk teljesül.

Milyen szempontok alapján történik a zsűrizés?

Én nem leszek benne a zsűriben, így erre a kérdésre nehezen tudok válaszolni, de a honlapunkra felkerült a január 27-ei sajtótájékoztatók videója, amelyben jól és frappánsan fogalmazta meg a szempontokat Németh László író és Upor László dramaturg. A harmadik zsűritag Szócs Petra költő lesz. Ők mindhárman a FreeSZFE írásképzésének oktatói. A sajtótájékoztatón arról beszéltek, hogy nincsenek előre lefektetett irányelvek. A személyes hangnem, a csak a szerzőre jellemző látásmód mindenképpen döntő lehet, bár jelenleg talán könnyebb felsorolni, hogy mi nem döntő a megítélésben: nem írói tehetségeket keresünk, nem a formai követelményeken van a hangsúly, hanem azon, hogy a leírt gondolatok valóban igazán az övék legyenek, és az őt foglalkoztató kérdésekről írjon a pályázó. Azt kérjük, hogy semmiképp ne úgy fogalmazza meg műveit a fiatalok, hogy feltételeznek valamit az elvárásokról. Ne haladjanak prekonceptiók mentén, és ne azon törjék a fejüket, hogy vajon milyen elvárásnak kellene megfelelniük. Csak üljenek le, tekintsenek az üres lapra és kezdjenek el írni. Ami előtör a kurzoruk alól, az mindenképp az övék lesz, és így lesz igaz.

Mi lesz a pályaművek sorsa? Tervezik-e, hogy kiadják őket?

Reneteg tervünk van, de még nagyon a kezdeményezés elején járunk. Az biztos, hogy az összes pályamű jellegesen (tehát a pályázók valószínű nevét nem felfedve) olvasható lesz a honlapunkon. Természetesen tervezzük a legjobb pályaművek kiadását. Ezenkívül a Fővárosi Levéltár jelezte, hogy nagyon szívesen archiválják a beérkezett anyagokat.

Nagyon sok pályaművet kívánok!

Miklós Dóri



Horváth Patrícia

akkor keletkezett pályaművekből nem maradt fenn sok. A mostani pályázat a Népszava és az Eszterházy Magyarország alapítvány égisze alatt zajlik. 2025. január 27. és május 2. éjféli között várják a 16 és 22 év közöttiek műveit. Az Élettörténet pályázat ötletgazdájával, Horváth Patríciaval beszélgettünk.

A mintaként szolgáló versenyt többször is kiírta a YIVO (Jiddis Tudományos Intézet). Önök miért pont most, 2025-ben hirdettek ezek alapján pályázatot?

Nemrég tudtam meg, hogy létezik a YIVO és a régi pályázatok. 2024-ben jelent meg Ken Krimstein e témáról készült könyvének francia fordítása, amit az egyik párizsi tartózkodásom alatt szereztem be. A

gondolkodtam, mint például egy hirdetés vagy felhívás. Azonban Németh Péter főszerkesztőnek és Hompola Krisztina kulturális rovatvezetőnek annyira megtetszett az elképzelésem, hogy szép lassan elindult a tervezés, egyik megbeszélés a másikat követte, s végül megszületett a pályázat a mai formájában. 2024 kora nyarán vetődött fel az elképzelés, így próbáltunk olyan időpontot találni, amellyel tudunk kapcsolódni az egykori versenyekhez és a YIVO-hoz is. Adta magát az auschwitzi haláltábor felszabadításának 80. évfordulója, ezért történt, hogy a pályázatot 2025. január 27-én hirdettük meg.

Az 1930-as évek Élettörténet-pályázataira zsidó fiatalok írásait várták. A jelen projektnek ugyan-ez a célcsoportja?

A projektet kinyitottuk a társadalom egészére, melynek ugyanolyan teljes jogú szereplői a zsidó fiatalok, mint a nem zsidók. Nagyon örülünk, ha azok a fiatalok, akik készek a vallási vagy egyéb hovatartozásukról írni, megtennék ezt a pályázatban, hiszen ez elválaszthatatlan része egy személyiségnek. Azonban nem akarunk senkire sem nyomást gyakorolni. Egyszerűen megfogalmazva, mindenki arról ír, amiről akar.

Ön mint a projekt ötletgazdája mit gondol, van egy ilyen kezdeményezésre igény a mai 16–22 évesek körében?

Azt gondolom, hogy van. Bár az igény szó helyett talán inkább a rezonancia kifejezést használnám. Amennyiben nyitottsággal és nem megkötésekkel közelítünk a fiatalok felé, akkor ők igenis szívesen nyílnak meg és mesélnek önmagukról. Hiszem, hogy ennek a korosztálynak rengeteg mondanivalója van, már csak az a kérdés, hogy képesek vagyunk-e meghallani őket.

Mik a pályázaton való részvétel feltételei?

Először is alapvető feltétel a 16 és 22 év közötti életkor, és hogy magyar nyelven várjuk az írásokat, miközben nem kikötés, hogy magyarországi illetőségű legyen a pályázó. Ha például egy fiatal külföldön tanul vagy hosszabb ideje él kint, ugyanolyan jogon fogadjuk a pályázatát, mint egy magyarországi illetőségűnek. Ezenkívül minimum 18 ezer, maximum 30 ezer karakteres írásokat várunk, ám a legfontosabb a személyes hang és az őszinteség. Ebben segítség lehet, hogy a pályaműveket jellegesen bíráljuk el és jelentetjük meg, mert nem az író személyére, hanem az általa átélt történetekre



Talmudi átkok és sértések

A Talmud a zsidóság egyik leg-szentebb könyve, egy hatalmas gyűjtemény rabbinikus jogi érvelésekből (valamint legendákból, mondásokból, életrajzi anekdotákból, orvosi tanácsokból, receptekből és még sok másból). Minden egyes oldalon rabbi vitatkoznak a törvény, a gyakorlat vagy a teológia legapróbb részleteiről. A legtöbb vita barátságos és dicséretre méltónak számít, mert a vita l'sém sáámjim – az ég érdekében folytatott. Néha azonban a rabbi elvesztik a türelmüket.

A Talmud szerint különösen a Babilóniában élő rabbi voltak hajlamosak a heves vitákra. A Peszáchim 113b így fogalmaz: A rabbi minden igyekezete ellenére időnként egy-egy talmudi vita nem tiszteletteljes nézeteltérés maradt, hanem ádáz veszekedésé fajult.

Hogyan fejezték ki a nemtetszésüket? A rabbi nem szűkölködtek a választékos kifejezésekben. Íme néhány különösen színes példa.

Ecet a bornak fia!

A Bába Mecia 83b szerint Rabbi Elázár, Rabbi Simon bár Joháj fia önként adott tanácsot egy birodalmi rendfenntartónak, hogyan fogja el a zsidó tolvajokat. A királyt annyira lenyűgözte az ötletessége, hogy azonnal a birodalmi rendfenntartó helyére nevezte ki. Rabbi Elázár tehát zsidó bűnözőket fogott el és adott át a birodalomnak. A kortársai ezt hatalmas áruháznak tekintették, hiszen a zsidók sokat szenvedtek az uralkodók kezétől, és általában saját közösségükön belül rendezték ügyeiket.

Rabbi Jehosua ben Korcha maró üzenetet küldött Rabbi Elázárnak: *A bor erjedt szőlőből készül. Ha a bor túl sokáig erjed, ecetté válik* – ami sokkal kevésbé kellemes és kevésbé értékes. Rabbi Jehosua ben Korcha ezzel azt mondta, hogy míg Rabbi Elázár apja, a nagy tiszteletnek örvendő Rabbi Simon bár Jocháj kiváló bor volt, addig a fia csupán egy savanyú csalódás lett.

Sátán elsőszülöttje!

A zsidó jog egyik legnagyobb rivalizálása Sámáj és Hillél iskolája között zajlott. A Sámáj-tanítványok szigorúbbak, a Hillél-tanítványok engedékenyebbek voltak. Bár végül a Hillél-iskola nézetei váltak dominánssá, a vita évszázadokkal később is folytatódott – és nagyon éles volt. A Beráhot 11a szerint Rabbi Náhmán bár Jichák azt mondta, hogy

aki Sámáj iskoláját követi, az halált érdemel.

Ez a heves rivalizálás még a családokat is megosztotta. A Jevámot 16a szerint Rabbi Dosza ben Hirkánosz azzal gyanúsították, hogy Sámáj követője. Kérdésről kérdésre kellett bizonyítania, hogy valójában Hillél iskolájához tartozik. Egyik kérdésére azonban kételkedett: *De nem azt mondták-e a nevedben, hogy a halacha (törvény) a Bét Sámáj véleménye szerint van?*

Rabbi Dosza ben Hirkánosz, akinek meg kellett védenie a hírnevét, így válaszolt: *Azt hallottad, hogy „Dosza ben Hirkánosz” adta ki ezt a döntést, vagy azt hallottad, hogy ezt egyszerűen „ben Harkinasz” mondta ki? Van egy öcsém, aki a Sátán elsőszülöttje. Jonátánnak hívják, és Sámáj tanítványai közé tartozik.*

Más szóval, Rabbi Dosza ben Hirkánosz azt állította, hogy nem ő, hanem az öccse, Jonatán az, aki Sámáj iskoláját követi – és hogy hangsúlyozza a távolságot kettőjük között, egyszerűen „a Sátán elsőszülöttjének” nevezte testvérét.

Elmeháborodott strucc!

A Szánhedrin 59b különös történet mesél el Rabbi Simon ben Halaftáról, aki egyszer találkozott néhány éhes oroszlánnal. Gyorsan egy zsoltárverset idézett: *A fiatal oroszlánok ivóltanak zsákmányukért.* (Zsoltárok 104:21) A vers egyfajta varázsigeként működött, és két darab hús hullott alá az égből, hogy jóllakassa az oroszlánokat. Sőt, az oroszlánoknak elég volt egyetlen darab, így Rabbi Simon ben Halafta hazavihette a másikat.

Visszatérve a tanháza, elmesélte csodálatos kalandját, majd megkérdezte kollégáit, vajon az égből hullott hús kóser-e. A rabbi egyhangúan válaszoltak: *Minden kóser, ami az égből hull alá.*

Rabbi Simon igazán szerencsés! Nemcsak a véres haláltól kímélte meg magát, de most finom vacsorát is készíthet. Boldogan nekilátott volna, de egyik kollégája, Rabbi Zeira nem hagyta ennyiben. Egy másik rabbihoz, Rabbi Abbáhuhoz fordult, és megkérdezte: *Ha egy számrára hasonlító húsdarab (ami nem kóser) leesik az égből, meg lehet-e enni? Talán mert nem volt kedve az efféle csodákkal kapcsolatos szórszálhasonlatához, a hitetlenkedő rabbi Abbáhu visszaszólta neki: *Elmeháborodott strucc! Neked már megmondták, hogy semmi nem kóser nem száll le az égből!* (Megjegyzés: a strucc csak találgatás. Az itt szereplő jarud egy azonosítatlan sivatagi madár, amely valószínűleg hasonlít a struccra.)*

Sértések özöne

Ez csak néhány példa a különösen színes szidalmak közül. A Talmud számos olyan esetet tartalmaz, ahol a rabbi keményen bántak egymással.

Idiótának (Bába Kámmá 105b, Bába Mecia 20b), agyalágyultnak (Jevámot 9a, Menáhot 80b), bolondnak (Béicá 16a), bugyutának (Moed Kátán 26b), rosszul tanulóknak (Zeváchim 2a), hanyagnak (Szukká 26b) vagy egyszerűen nullának (Bába Bétrá 111a) nevezik egymást. Gyakran átalussza az órákat (Jevámot 109b, Bechorot 23b, Niddá 60a stb.), és kegyetlenül kinevetik egymást (Názir 42a, Béicá 38a, Gittin 55b stb.). Olyan sértéseket is használnak – például *fekete edény* (Peszáchim 88a) –, amelyek jelentése már elveszett számunkra. (A fekete edény olyan valakire utalhat, aki piszkos vagy csúnya.)

A rabbi saját felsőbbrendű intelligenciájukat (Hullin 137b) és felsőbbrendű származásukat (Bába Mecia 109a) bizonygatják. Gúnyolódnak (Szánhedrin 3b), méltatlannak nevezik egymást (Jevámot 95b) és kirúgják egymást a bét midrásból, a tanulás házából (Béicá 12b, Joma 42a, Beráhot 30b). Szó szerint sárdobálják egymást (Sevuot 18b, Peszáchim 62b), és néha kiátkozzák a másikat (Menáhot 37a). Átvitt értelemben a szemébe dobják az eszméket és egymást a *tövisekre vetve* kifejezéssel (Béicá 29b), megátkoznak egymás gyermekeit (Bába Mecia 108a) és megjósolják egymás halálát (Peszáchim 69a). Még meg is ölik egymást – bár az a mód, ahogyan ezt elmeséli a Talmud, egyértelműen folklorisztikus. Több helyen is előfordul, hogy az egyik rabbi a másikra (szó szerint) lesújtó pillantást vet, és a célpontot *csonthalommá* zúzza (Beráhot 58a, Sábát 34a, Bába Bétrá 75a, Szánhedrin 100a).

Találunk olyan rabbiakat, akik azt kívánják társaiknak, hogy skorpíó csípje meg őket (Bechorot 31b), és kollégáik szavait *ecetnek a fogakra és füstnek a szemekre* nevezik (Táanit 4b, Kiddusin 45b). Az egyik esetben egy rabbi azt kívánja, hogy egy másiknak szarv nőjön ki a szeméből (Sábát 108a).

Mit gondoljunk ezekről a sértésekről?

Vajon a rabbi egyszerűen csak durva emberek voltak, akik nem tudtak vitázni? Egyáltalán nem. A Babiloni Talmudot alkotó 63 traktátusban (2711 oldalon) számos példát találunk arra, hogy a rabbi kedvesen, együttérzően, tisztelettel, érzékenységgel, sebezhetőséggel és büntudattal bántak egymással. Mint a családtagok, egyszerre tudtak rendkívül szeretetteljesek és borzasztóan kemények lenni egymással.

A Talmud a nyilvános megszégyenítést a vérontáshoz hasonlítja (Bába Mecia 58b), és azt állítja, hogy aki megszégyení embertársát, annak nincs része az eljövendő világban.

A *My Jewish Learning* írása alapján fordította: **Zucker-Kertész Lilla**

Nercet, rókát, mindenfajta szőrmebundát, teljes ruhanemű-hagyatékot vásárolok. 06-20-229-0986.

Hírek, események röviden

– **Érden** április 6-án, vasárnap 11 órakor tartják a mártír-istentiszteletet a temetőben (Dózsa György út 5.).

– **1%.** Kérjük, segítse személyi jövedelemadója 1%-ával a már igen idős (90 év feletti) Jad Vasem-kitüntetetteket, akik 1944-ben életük kockázatásával mentették a zsidó üldözötteket. Köszönjük támogatását. Igaz Emberekért Alapítvány. Adószámunk: 18040094-1-43.

Az Igaz Emberek megsegítéséért

2024. évi beszámoló

Az Igaz Emberekért Alapítvány 33 évvel ezelőtt jött létre azzal a céllal, hogy segítsen azoknak, akik az 1944-es vézskorszakban kiemelkedtek emberségükkel, bátorságukkal, és életük kockázatásával mentették zsidó üldözötteket Magyarországon, amiért az izraeli Jad Vasem Intézettől a Világ Igaza kitüntetésben részesültek.

Az elmúlt három évtized alatt sajnos nagyon megfogyatkozott az életben lévő Igaz Emberek száma, többségük ma már 90 éven felüli, a legidősebb pedig idén tölti be 100. életévét.

Alapítványunk segítségével elsősorban pénzbeli támogatásokból áll, esetenként kiterjed személyes látogatásokra és egy-egy probléma megoldására is (pl. járókeret beszerzése és házhoz szállítása, kórházi elhelyezés segítése, beteglátogatások). A Szeretetkórházban utanjártunk, hogy milyen ápolási lehetőségekkel tudná az intézmény segíteni az idős Igaz Embereket.

2024-ben is igyekeztünk támogatni az Igaz Emberek részvételét a különböző rendezvényeken, megemlékezéseken.

Az Élet Menetén minden évben részt veszünk. A múlt esztendőben az egyik Igaz Ember, az akkor 99 éves dr. Abonyi Ivánné, Mária gyertyát gyújtott a színpadon, és alkalma volt találkozni dr. Erdő Péter bíboros úrral.

Fontos esemény volt az Újpesti rakparton az Embermentők parkjában lévő, korábban megrongálódott Kelemen Zénó-alkotás, az Embermentők emlékmű újjraavatása 2024 szeptemberében, melyen két Igaz Ember is részt vett.

Nagy örömről számoltunk, hogy legidősebb Igaz Emberünk, dr. Abonyi Ivánné, az Élet Menete Alapítványtól Kézdy György-díjban részesült.

Az Igaz Emberekkel alapítványunk önkéntese, Sziklainé Lengyel Zsófia interjúkat készített élettörténetükről. A zsidó emberek mentését elbeszélő interjúk 2024 tavasza óta már honlapunkon (www.igazemberekert.hu) is olvashatók, és a túlélőkkel készült interjúkkal együtt hamarosan könyv formában is meg fognak jelenni.

Tavaly, 2024-ben, összesen 358.000 forint adomány érkezett alapítványunkhoz. A magánszemélyek jövedelemadójából felajánlott 1%-okból a NAV 66.938 Ft-ot utalt részünkre. Igyekeztünk folyamatosan ápolni kapcsolatainkat adományozóinkkal és gyarapítani számukat.

A beérkezett összegekből kétszer nyújtottunk támogatást az Igaz Embereknek: az első alkalommal 2024 tavaszán, személyenként 100.000 Ft, a második alkalommal karácsony alkalmából személyenként szintén 100.000 Ft összegben.

Végül őszinte köszönetünket fejezzük ki valamennyi adományozónknak, és kérjük, továbbra is támogassák alapítványunkat. Reméljük, hogy új támogatók is csatlakozni fognak hozzánk, lehetőségeik szerint. Bármilyen kis adománnyal szívesen fogadunk.

Az adományt bankszámláról utalva vagy készpénzes átutalással az alábbi számlaszámra küldhetik:

Igaz Emberekért Alapítvány
11707024-20313964

Közhasznú alapítványként igény esetén kiállítjuk a megfelelő adóigazolást. A személyi jövedelemadó 1%-át az alábbiak szerint kérjük felajánlani:

Igaz Emberekért Alapítvány
Adószám: 18040094-1-43

Az Igaz Emberekért Alapítvány Kuratóriuma

Programajánlat

Április

Spinoza Színház

(1074 Budapest, Dob u. 15.)

Április 2. (szerda) 19 óra: Müller Péter: Szerettkönyv – zenés est
Április 3. (csütörtök) 19 óra: Pészah Fesztivál – koncert
Április 8. (kedd) 19 óra: Albina – A nő a Nobel-díj mögött – monodráma

Április 9. (szerda) 19 óra: Én, Zsa Zsa – monodráma
Április 10. (csütörtök) 19 óra: Mózes és Jézus Pesten – politikai kabaré
Április 16. (szerda) 19 óra: A Zsidó Kutya – monodráma
Április 17. (csütörtök) 19 óra: Én, Zsa Zsa – monodráma
Április 22. (kedd) 19 óra: A Zsidó Kutya – monodráma
Április 24. (csütörtök) 19 óra: A Katabárné fia – monodráma
Április 27. (vasárnap) 15(!) óra: A Zsidó Kutya – monodráma
Április 29. (kedd) 19 óra: Gábor György: Talmud, Tóra... – előadás
Április 30. (szerda) 19 óra: A Zsidó Kutya – monodráma
Május 8. (csütörtök) 19 óra: Én, Zsa Zsa – monodráma

Generációk Klubja

(1067 Bp., Hunyadi tér 3., félelelet)

A programok 15 órakor kezdődnek.

Április 7.: Szunyogh Szabolcs előadása.

Április 28.: Szántó Edit, az OR-ZSE docense lesz a vendégünk.

Budai Micve Klub

(II. Frankl Leó út 49.)

Április 6. (vasárnap) 19.00: Vásárhelyi Mária szociológus, az MTA tudományos főmunkatársa, a magyar közélet és a média remek ismerője a vendég. Beszélgetőtársa Bóta Gábor újságíró.

Április 27. (vasárnap) 19.00: Kuncze Gábor egykori belügyminiszter és koalíciós miniszterelnök-helyettes, volt országgyűlési képviselő és az SZDSZ valamikori elnöke a vendég. Beszélgetőtársa Bóta Gábor újságíró.

NAPTÁR

Április 4., péntek	Niszán 6.	Gyertyagyújtás: 6.59
Április 5., szombat	Niszán 7.	Szombat kimenetele: 8.06
Április 10., csütörtök	Niszán 12.	Elsőszülöttek bójtje
Április 11., péntek	Niszán 13.	Gyertyagyújtás: 7.09
Április 12., szombat	Niszán 14.	Erev peszách Szombat kimenetele: 8.17
Április 13., vasárnap	Niszán 15.	Peszách 1.
Április 14., hétfő	Niszán 16.	Peszách 2. Ünnep kimenetele: 8.20
Április 15-től 18-ig félünnep		

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége
(székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)
Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter
Szerkesztésért felelős személy:

Kardos Péter
1075 Budapest, Síp u. 12.
Te lefon/fax: +36-1-413-5537,
+36-1-322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 9600 Ft
Külföldre 13.600 Ft/év
USA és Izrael: 15.000 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUBH
IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsek: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:
WolffPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
PrimeRate Zrt.
ISSN 0133-1353

**APRÓ-
HIRDETÉS**

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

A tökéletes árja baba valójában zsidó volt

1935-ben a zsidók elszigetelésére és demonizálására irányuló náci törekvés új magasságokba emelkedett. Hitlert két évvel korábban választották meg Németország kancellárjává; 1935 végén a nürnbergi törvények néven ismert rendeletek sorozata brutális különbséget tett az árjak – tiszta fajú európaiak – és a nem árjak: zsidók, romák és feketék között.

A törvények a zsidók ellen irányultak. A német zsidókat egyik napról a másikra megfosztották állampolgárságuktól, megtiltották nekik, hogy állami állásokat töltsenek be, és a közterületekről is kitiltották őket, ne hogy megfertőzzék az árjakat.

Ennek a faji propagandának egyik fő mozgatórugója a Sonne ins Haus, azaz Napsugár az otthonban című magazin volt, amely az árja tökéletesség és a nem árja szennyezettség náci mítoszákat népszerűsítette. A magazin 1935-ben Németország-szerte versenyt hirdetett a tökéletes árja csecsemő megtalálására. Tíz híres portréfotóst kértek fel, hogy mindegyikük nyújtson be tíz portrét gyönyörű német babákról. Joseph Goebbels, a náci párt fő propagandistája maga döntött a nyertesről.

Goebbels egy imádnivaló hat hónapos kislányt választott ki ideális árja gyermeknek. A kislány neve, amit Goebbels nem tudhatott, Hesty Levinsons volt. Mosolygós képűs az árja felsőbbrendűség bizonyítékaként került a magazin címlapjára, és népszerű propagandaképpé vált, amely éveken át képeslapokon és üdvözlőlapon szerepelt országpszerte.

Csak egy a bökkenő: Hesty valójában zsidó volt. Az árja tökéletesség legnagyobb náci példája egy zsidó bevándorló családból származó csecsemő volt. Figyelemre méltó győzelme mindannyiukat komoly veszélybe sodorta.

Hesty szülei, Jacob és Pauline Levinsons operaénekesek voltak. 1928-ban költöztek Berlinbe, amikor Jacob megkapta az áhított szerepet egy darabban. A Yasha Lenssen művésznevet használta, hogy zsidó hangzású nevét leplezze. Az antisze-



A felnőtt Hesty Levinsons, kezében a híres babafotóval

mitizmus erősödésével azonban a vezetőség kikutatta a valódi, zsidó hangzású nevét, és kirúgták.

Jacob és Pauline élete egyre nehezebbé vált, csakúgy, mint minden németországi zsidóé. A zenei intézmények elutasították őket, és egyikük sem talált munkát énekesként. A férfi utazó ügynök lett, hogy biztosítsa a megélhetésüket, és a házaspár egy apró garzonlakásba költözött.

1934-ben Pauline életet adott Hestynek. Amikor a kicsi hat hónapos lett, az anyja a nővérel elvitte Németország egyik híres portréfotósához, Hans Ballinhoz. Ő készítette a képet a pufók babáról, aki főként visel, amely alól néhány barna fürt látszik ki.

A Levinsons család nem tudhatta, hogy Hans Ballin egyike a neves fényképészeknek, akiket felkértek, hogy küldjenek be tíz képet a versenyre. Ballin összeszedett tíz babaportrét, majd valamifajta szeszélyből Hesty képét is közéjük tette, és elküldte őket a magazinnak.

Néhány hónappal később a takarítónők megjegyezte, hogy látott egy magazint, amelynek címlapján a kisbabájuk fotója szerepel. Levinsonék elborzadtak. A Sonne ins Haus náci újságként volt ismert, Hermann Göring egyik barátja szerkesztette. Aggódtak, hogy mi lesz, ha kiderül a címlapon szereplő babáról, hogy zsidó.

Pauline elrohant Ballin stúdiójába, és közölte vele, hogy biztos valami tévedés történt. Hesty, a győztes baba zsidó, magyarázta. A fotós azt válaszolta, hogy ezt ő is tudja, és dacból küldte be a kislány portréját. *Bolondot akartam csinálni a náciokból. Meg akartam engedni magamnak a tréfa élvezetét. És látja, igazam volt. Az összes csecsemő közül ezt a babát választották ki tökéletes árjának* – tette hozzá. Évekkel később a már felnőtt Hesty megkérdezték, mit mondana, ha beszélhetne Ballinnal arról a döntéséről, hogy beküldte a fényképét. *Azt mondanám, jó neked, hogy volt bátorságod hozzá* – felelte.

Levinsonék tudták, hogy a németek dühösen reagálnának, ha találkoznának a valódi Hestyvel, ezért otthon tartották őt. *Nem játszottam többé a parkban* – mesélte később –, *és nem mehettem az állatkertbe, a kedvem helyemre. A párnák ez idő alatt született meg a második lánya, ami még jobban behatárolta a lehetőségeiket.*

Miután Hesty apját, Jacobot 1938-ban rövid időre letartóztatta az SS adócsalás koholt vádjával, rájöttek, hogy túl veszélyes Németországban maradni. Először Lettországra, majd Párizsra menekültek, és magukkal vitték Hesty bebábszerűt, egy Gerta nevű fiatal zsidó nőt is.

Amikor Párizs 1940-ben a náci kezére került, Levinsonék Dél-Franciaországba utaztak, ahol kétségbeesetten próbáltak vízumot szerezni egy másik országba való belépéshez. Lelkes cionisták voltak, de a háború közepén lehetetlen volt bejutni a britek által ellenőrzött palesztin mandátum területére. Ehelyett 1942-ben elmentek a nizzai kubai konzulátusra, és kubai vízumot szereztek. Marseille-be utaztak, ahol vonatjegyet váltottak Lisszabonba, és jegyet vettek egy onnan Kubába tartó hajóra.

De volt egy probléma: Gerta, a bebábszerűt még mindig Párizsban volt, vízum nélkül, így nem tudta elhagyni a náci által megszállt Európát. Amíg Paula Hestyvel Marseilleben várakozott, Jacob vonattal visszautazott Nizzába, ami egy zsidó számára igencsak veszélyes volt, hogy még egyszer felkeresse a kubai konzulátust. Mivel félt, hogy a vonatokra gyakran felszálló náci őrkök elkerik az iratait, az étkezőkocsiban maradt, és addig evett-ivott, amíg rosszul nem lett. A terv bevált: az őrkök felszálltak a vonatra, és minden utas úti okmányait elkérték, kivéve az étkezőkocsiban tartózkodókat.

Nizzában Jacob eladta az ezüst cigarettatárcáját, majd a pénzzel a kezében bement a kubai konzulátusra. Robert Rockaway, a Tel-avívi Egyetem egykori professzora leírja, mi történt ezután:

[Jacob] visszament a kubai konzulhoz, hogy több pénzt ajánljon fel neki egy újabb vízumért Gerta számára. A konzul azt felelte: Már négy vízumot adtam, így is elég nagy bajban vagyok. Hesty apja közölte, hogy addig nem megy el, amíg nem kap egy újabb vízumot, majd leült, és várt. A nap végén a konzul így szól: Most bezárok. Elmegy magától, vagy hívjam a rendőrséget? Hesty apja így válaszolt: Elmegyek, amint ad egy vízumot. A konzul ránézett, és azt mondta: Tudja, Kubában van egy régi törvény, amely szerint az ember minden vagyonaival együtt bevándorolhat, beleértve a rabszolgáit is. Ön szerint ez a

SPÁNN GÁBOR

Április 4-ről szóljon az ének

Most, hogy túl vagyunk már a holokauszt 80. évfordulójáról való szomorú, de méltóságtejes megemlékezéseken, közeledik egy érdekes és pikáns ünnepnap is.

Negyven éven át április 4-ét csak úgy kellett emlegetni, hogy „hazánk felszabadulásának évfordulója”. És most jöjjön – ahogy megszokhatták a tévékben – először a promóció:

Figyelem! Csak most, csak itt és csak az Új Életben el fogom Önöknek mondani, hogy zajlott egy április 4-ei nap a létezett szocializmusban.

Először is a jegyzetem című adott „április 4-ről szóljon az ének” egy munkásmozgalmi dal (a szerzője annak idején ezért Kossuth-díjat kapott, és ha a mai ünnepetek listáját megnézem, már tökéletesen megértem...), mellyel a piros betűs ünnepnap kötelezően kezdődött. Valamennyi magyar rádió (mind a kettő) ezt a dalt játszotta el hajnalról, kb. 1 óránként ismételve. Én annak idején a Magyar Televízió színeiben mint belpolitikai hírekért felelős gyártásvezető végigforgattam a teljes napot.

Az ünnepségek sorozata reggel 10 órakor a Kossuth téren, a Parlament előtt ünnepélyes zászlófelvonással kezdődött. Ezen kötelezően megjelent a három legfőbb közjogi méltóság: a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke, a miniszterelnök és az Országgyűlés elnöke. Itt rögtön bekattant első „humorista” ténykedésem munkaidőben és munkahelyen. Tudniillik annak idején minden televíziós anyag még filmre készült. A filmeket meg kellett vágni, és amikor egy-egy riport készen volt az esti három híradóhoz, a stáb valamelyik tagja megírta papírra még a vágószobában a képekhez illő szöveget. Azután jött a napi felelős szerkesztő, és azt vagy jóváhagyta, vagy nem.

Én az egyik ilyen ünnepséget követően összeállítottam a bemondó szövegét, beleírva a következőket:

„...és ezután a Himnusz hangjai mellett méltóságtejes lassúsággal kúszott föl a zászlórúdra Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke.” Itt nem történt más, mint hogy két sort átugrottam, arra kíváncsian, hogy ez átmegy-e a szerkesztőn. Hát nem ment át, és velem két dolog történt: megvonták háromhavi prémiumomat, viszont napokig az egész ház a humorérzékemről beszélt.

Ezután 11 órakor a Szabadság téri szovjet hősi emlékműnél tartottak díszszázad felvonulása mellett koszorúzási ünnepséget. Ezen már megjelent Kádár János is. A járókelők emlékeim szerint megálltak, szívesen hallgatták a katonazenét és nézték a szovjet módra lábukat odacsapó katonákat, na meg népiünk szeretett vezérért is. A most következő április 4-én kétségeim vannak, hogy lesz-e koszorúzási ünnepség a szovjet emlékműnél. Az lehet, hogy a Szabadság téren lesz, de egy másik szobornál.

Délben a Parlament kupolatermében átadták az összes kormánykintüntetést. Ez annak idején teljesen eklektikus volt. Szóvivőnőtől az atomtudóság mindenki ekkor kapta meg a különböző elismeréseket.

Így történetem meg, hogy egyszerre kapott Kossuth-díjat Pióker Ignác vasesztergályos (!) és Gobbi Hilda, a Nemzeti Színház egyik legnagyobb színésznője. Na ehhez is van egy személyes emlékem.

A Fészek Klubban valamikor jóval később egyik este Gobbi odaült a kártyasztalunkhoz kibicelni. Egyszer csak felém fordult, és azt mondta: Figyelj ide, fiam! Én április 4-én kaptam meg a Kossuth-díjat, és ez volt életem legszörnyűbb napja. Ekkor már a művészno alkoholjában volt egy kis vér is, és talán ennek köszönhető az őszinteségi roham. Azt mesélte tovább, hogy az ünnepség után lement, beült a kocsijába (neki már akkor volt saját autója), és elindult budai lakása felé. Pechjére a Margit híd budai hídfőjénél a rendőrök közúti ellenőrzést tartottak. Ő is beleesett a kiszedettek kocsisorába. Mint mondta, odalépett hozzá egy őrmester, aki természetesen megismerte.

– Művészno drága! Személyi igazolványt, jogosítványt és forgalmi engedélyt kérnék!

Gobbi átadott mindent, de a rendőr a lecsavart ablakhoz közel állva egyszer csak megszólalt:

– Drága művészno! Önöl dől az italzag! Mikor fogyasztott alkoholt utoljára és mennyit?

– Tudja, fiam, kb. 30 perccel ezelőtt ittam utoljára, és a 8. féldecinél abbahagytam a számolást!

A rendőr megdöbbsent, majd annyit mondott:

– Hát, művészno drága, akkor nekem most el kellene vennem a jogosítványát itt, a helyszínen.

– Édes fiam, válaszoljon nekem. Ha kitüntetné Kádár elvtárs, és magához lépne két pohárral, mondván, hogy igyunk a szocialista művészetre, nem mondana neki?

A rendőr csak ennyit felelt:

– Tessék továbbmenni.

A televíziókat nézve mindig jót derülök, amikor politikai elemzők – akik annyian vannak, hogy egymásba ér a megbízólevelük – maguk sem tudnak mit kezdeni ezzel a nappal, mely megszűnt piros betűs ünnep lenni. Hogy az orosz nagykövetség tart-e megemlékezést bárhol is, azt amikor e sorokat írom, nem tudhatom.

Egyet viszont kijelentek. A magyar zsidóság számára április 4-e, a felszabadulás napja élt, él és élni fog!

nő a maga rabszolgája? Hesty apja azonnal rávágta: Természetesen. Természetesen. Ez a nő a rabszolgám. A konzul erre adott neki még egy kubai vízumot.

Levinsonék 1949-ben költöztek New Yorkba. Hesty a Barnard Főiskolára járt, férjhez ment, és vegyészprofesszor lett. 2014-ben férjével Jeruzsálembé látogattak, és eljuttattak a Jad Vasembe, az izraeli holokauszt-emlékhelyre és múzeumba. Magával vitt egy példányt az eredeti Sonne ins Haus magazinból, amelynek a címlapján ő szerepelt, és az intézménynek adományozta. Azzal kapcsolatban, hogy a képen ő testesítette meg a tökéletes árja babát, megjegyezte, hogy majdnem minden lettországi rokonát meggyilkolták a véskorszakban. Azzal, hogy zsidó

arcát egész Németországban és a náci által megszállt Európában ünnepezték, mintha visszavágtott volna ezért. *Úgy érzem, bosszút álltam, édes bosszút.*

Hesty legnagyobb diadala mégis az volt, hogy a Jad Vasemben, a szabad zsidó államban, Izraelben lehetett. Azt mondta az újságíróknak: *A legöregebb emlékem gyermekkoromból a menekülés. Apám egyszer azt mondta nekem, hogy ha lesz zsidó állam, akkor nincs több menekülés. Ott, Jeruzsálemben állva, átadva a náci magazinból, amely a zsidó csecsemőt mint ideális gyermeket ünnepelte, Hesty bebizonyította, hogy a zsidó nép megmaradt – és gyarapodott – a történelem minden kiirtási kísérlete ellenére.*

Az aish.com címke alapján fordította: Zucker-Kertész Lilla

Kedves Hittestvérünk!

2025 nyarán is szeretettel invitáljuk Önt és hozzátartozóit az ismét megújult balatonfüredi üdülönkbe. Légkondicionált szobáinkban, éttermünkben teljes kikapcsolódást, feltöltődést biztosítunk vendégeinknek. Az ellátásról a Kóser Laky Konyha gondoskodik.

Az alábbi táblázatban bemutatjuk a különféle üdülési variációkat, melyek közül külön figyelmükbe ajánljuk a kedvezményes árú egyhetes ciklust.

Előszézon: 2025. május 30. – június 20.

Főszézon: 2025. június 21. – augusztus 20.

Utószézon: 2025. augusztus 21. – szeptember 14.

Kérjük, jelentkezésüket az udulo@mazsihisz.hu e-mail-címen tegyék meg.

2025-ös szállásdíjak és az étkeztetés árai

Mazsihisz Üdülő Balatonfüred, Liszt Ferenc utca 6. Üzemeltető: Kóserália Kft.				
Éjszaka/fő	Felnőtt (15 éves kortól)		Gyermek (3-tól 14 éves korig)	
Szállásdíj + étkeztetés	Előszézon-utószézon	Főszézon	Előszézon-utószézon	Főszézon
Szállás reggelivel	12.900 Ft	14.900 Ft	7.000 Ft	8.000 Ft
Félpanzió	14.900 Ft	16.900 Ft	9.000 Ft	10.000 Ft
Teljes ellátással	17.900 Ft	19.900 Ft	10.000 Ft	11.000 Ft
Egyhetes (6 éj) csomag teljes ellátással, főszézonban	–	Kedvezményes ár: 100.000 Ft	–	–
18 év felett IFA	710 Ft/éjszaka			
Étkeztetés	Felnőtt	Gyermek	A szállás és az étkeztetés ára az áfát tartalmazza.	
Reggeli	2.500 Ft	1.500 Ft	Lehetőség van csak étkezés rendelésére. Legkésőbb 8 nappal korábban kérjük leadni az igényeket, előre fizetéssel.	
Ebéd / meleg vacsora (sábeszi vacsora)	4.500 Ft	3.000 Ft		
Hideg vacsora	4.000 Ft	2.500 Ft		